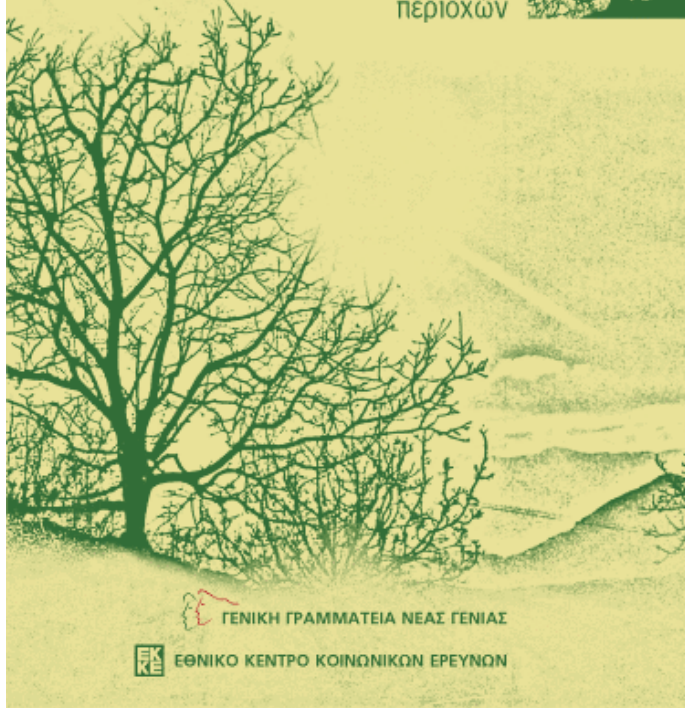

Θ. ΛΑΖΑΡΕΤΟΥ
Προστατευόμενες
Φυσικές Περιοχές

Γ. ΚΑΡΕΤΣΟΣ
Προδιαγραφές μελετών
διαχείρισης περιβάλλοντος
οικολογικά ευαίσθητων
περιοχών

ΓΕΝΙΚΗ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ ΝΕΑΣ ΓΕΝΙΑΣ

ΕΘΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ

Θ. ΛΑΖΑΡΕΤΟΥ

**Προστατευόμενες
Φυσικές Περιοχές**

Γ. ΚΑΡΕΤΣΟΣ

**Προδιαγραφές μελετών
διαχείρισης περιβάλλοντος
οικολογικά ευαίσθητων
περιοχών**

ΓΕΝΙΚΗ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ ΝΕΑΣ ΓΕΝΙΑΣ

ΕΘΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ

ΑΘΗΝΑ 2002

© Copyright: Γενική Γραμματεία Νέας Γενιάς
Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών

Διορθώσεις: ΕΚΚΕ σε συνεργασία με τους συγγραφείς

Σχεδιασμός εξωφύλλου: Eye D Design Group

Εκδοτική Παραγωγή: «ΓΡΑΦΙΚΕΣ ΤΕΧΝΕΣ Π. ΓΚΟΝΗ»

ISBN 960-7093-76-3
ISSN 1109-4044

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Με την εκδοτική σειρά «Περιβαλλοντικές Εκδόσεις», η Γενική Γραμματεία Νέας Γενιάς και το Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών αποσκοπούν να συμβάλουν στην πολύπλευρη περιβαλλοντική ενημέρωση των πολιτών και ιδιαίτερα των ηλικιακά νέων, που ενδιαφέρονται να συμμετάσχουν ενεργά στην προστασία του περιβάλλοντος, ασκώντας το σχετικό συνταγματικό δικαίωμά τους.

Ειδικές «ομάδες-στόχοι» των περιβαλλοντικών αυτών εκδόσεων, που θα παρουσιάζονται και σε ηλεκτρονική μορφή, στο Διαδίκτυο, είναι:

α) οι ομάδες νέων και οι μαθητικές κοινότητες που υιοθετούν οικολογικά ευαίσθητες περιοχές και συμμετέχουν στην προστασία και διαχείρισή τους, στο πλαίσιο του προγράμματος της Γενικής Γραμματείας Νέας Γενιάς «Υιοθετώ και Προστατεύω» και άλλων παρεμφερών προγραμμάτων υιοθεσίας-προστασίας που πραγματοποιούνται με την έγκριση των κατά περίπτωση αρμοδίων αρχών,

β) οι περιβαλλοντικές και άλλες οργανώσεις νέων και

γ) οι ομάδες περιβαλλοντικής εκπαίδευσης που, σύμφωνα με τα ισχύοντα, συμμετέχουν στη γενικότερη προσπάθεια αντιμετώπισης των προβλημάτων του περιβάλλοντος.

Οι παραπάνω «ομάδες-στόχοι» αποτελούν επίσης αντικείμενο συστηματικής διερεύνησης της Ομάδας Περιβάλλοντος του ΙΑΑΚ του ΕΚΚΕ.

Συγγραφείς των κειμένων της σειράς «Περιβαλλοντικές Εκδόσεις» είναι επιστήμονες και ερευνητές κυρίως από τις νεότερες γενιές, που έχουν ειδικευθεί σε θέματα οικολογικής διαχείρισης, αειφορικής χρήσης των πόρων, περιβαλλοντικών αρμοδιοτήτων και υποχρεώσεων της Διοίκησης, περιβαλλοντικών μελετών, δυναμικής περιβαλλοντικών ομάδων και δικαιωμάτων των πολιτών.

Τη θεώρηση των κειμένων αναλαμβάνουν πανεπιστημιακοί και ερευνητές-στελέχη εθνικών ερευνητικών κέντρων.

Καταβάλλεται επίσης προσπάθεια, κατά τη φάση συγγραφής των κειμένων να λαμβάνονται υπ' όψιν οι απορίες και οι παρατηρήσεις αντιπροσωπευτικών ομάδων νέων/μαθητών, έτσι ώστε οι νέοι να μετέχουν ενεργά όχι μόνο στη διαμόρφωση και στην υλοποίηση σχεδίων δράσης για την προστασία του περιβάλλοντος αλλά και στην οριστικοποίηση του περιεχομένου των περιβαλλοντικών ενημερωτικών εκδόσεων της Γενικής Γραμματείας Νέας Γενιάς και του Εθνικού Κέντρου Κοινωνικών Ερευνών.

Γιώργος Σακελλίων
Γεν. Γραμματέας Νέας Γενιάς

Ελίζα Παναγιωτάτου
Πρόεδρος ΔΣ ΕΚΚΕ

ΘΕΟΔΩΡΑ ΛΑΖΑΡΕΤΟΥ

**Προστατευόμενες
φυσικές περιοχές**

Το κείμενο, πριν δοθεί για έκδοση, το διάβασε η κ. Γλυκερία Σιούτη, αναπληρώτρια καθηγήτρια Νομικής Σχολής Πανεπιστημίου Αθηνών.

Θεοδώρα Λαζαρέτου *

ΠΡΟΣΤΑΤΕΥΟΜΕΝΕΣ ΦΥΣΙΚΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ

Η οικονομική ανάπτυξη και ευμάρεια των ανθρώπινων κοινωνιών έχουν επιφέρει σημαντική συρρίκνωση του φυσικού χώρου και των φυσικών πόρων με περαιτέρω συνέπεια την εξαφάνιση μορφών ζωής από τον πλανήτη. Οι ανησυχητικές διαστάσεις του φαινομένου αυτού και ιδίως η διαρκώς επιταχυνόμενη εξαφάνιση των μορφών ζωής, δηλαδή των ειδών της αυτοφυούς χλωρίδας και άγριας πανίδας, οδήγησαν τη διεθνή κοινότητα να προβάλλει την αναγκαιότητα διατήρησης της φύσης, δηλαδή του φυσικού χώρου και των μορφών ζωής που αναπτύσσονται σε αυτόν και να λάβει μέτρα προς αυτή την κατεύθυνση.

Ως προσφορότερο μέσο για την επίτευξη του παραπάνω σκοπού, έχει επιλεγεί ο θεσμός της ίδρυσης προστατευόμενων φυσικών περιοχών, δηλαδή περιοχών οριοθετημένων με σαφήνεια, στην έκταση των οποίων οι ανθρώπινες δραστηριότητες απαγορεύονται ή ασκούνται με περιορισμούς, σε όφελος της προστασίας της φύσης. Για την πραγματοποίηση της ίδρυσης τέτοιων περιοχών, η διεθνής κοινότητα έχει υπογράψει σειρά συμβάσεων για την προστασία της φύσης, όπως π.χ., η Διεθνής Σύμβαση για την Προστασία των Υγροτόπων Διεθνούς Σημασίας, ι-

* Νομικός, Διδάκτωρ Δικαίου Περιβάλλοντος

διαίτερα ως οικοτόπων υδρόβιων πτηνών (Ραμσάρ 1971), η Διεθνής Σύμβαση για τη διατήρηση της άγριας ζωής και του φυσικού περιβάλλοντος της Ευρώπης (Βέρνη 1979), η Διεθνής Σύμβαση για τη Βιολογική Ποικιλομορφία (Ρίο 1992), κ.α.

Τα αρτιότερα νομικά κείμενα, σε αυτή την κατεύθυνση, είναι οι διατάξεις των άρθρων 3 και 4 της οδηγίας του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Κοινότητας 79/409/ΕΟΚ “για την διατήρηση των αγρίων πτηνών” και οι διατάξεις του συνόλου των άρθρων της οδηγίας 92/43/ΕΟΚ “για την προστασία των οικοτόπων και της άγριας πανίδας και χλωρίδας”. Σύμφωνα με τα άρθρα 3 και 4 της οδηγίας 79/409/ΕΟΚ τα κράτη μέλη υποχρεούνται να ιδρύσουν προστατευόμενες φυσικές περιοχές και να τις διαχειριστούν σε όφελος της διατήρησης των ειδών της άγριας ορνιθοπανίδας. Η οδηγία 92/43/ΕΟΚ, επιδιώκοντας να συμβάλει γενικότερα στην προστασία της βιολογικής ποικιλομορφίας, προβλέπει στο άρθρο 3 την ίδρυση του ευρωπαϊκού δικτύου περιοχών ιδιαίτερης φυσικής αξίας “Φύση 2000”, στη σύσταση του οποίου κάθε κράτος μέλος συμμετέχει ανάλογα με τους τύπους των φυσικών οικοτόπων που απαντώνται στην επικράτειά του. Σχετικά με την ίδρυση προστατευόμενων φυσικών περιοχών το άρθρο 6 της οδηγίας ορίζει ότι τα κράτη: α) λαμβάνουν κάθε μέτρο, που κρίνεται ως πρόσφορο, για την προστασία και αειφορική διαχείριση των περιοχών με ιδιαίτερη φυσική αξία και β) προβαίνουν στην εκπόνηση διαχειριστικών σχεδίων για όποιες περιοχές κάτι τέτοιο κρίνεται ως αναγκαίο.

Οι παραπάνω κανόνες δικαίου επιτρέπουν στα κράτη την επιλογή του ενός ή των περισσότερων νομικών τύπων, μέσω των οποίων υλοποιείται ο θεσμός της ίδρυσης προστατευόμενων φυσικών περιοχών. Το Ελληνικό Κράτος προκειμένου να πραγματοποιήσει αφενός, τις διεθνείς και κοινοτικές επιταγές και αφετέρου, τη συνταγματική επιταγή του άρθρου 24 παράγραφος 1 σύμφωνα με την οποία “η προστασία του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος αποτελεί υποχρέωση του Κράτους. Για τη διαφύλαξη του το Κράτος έχει υποχρέωση να παίρνει ιδιαίτερα προληπτικά ή κατασταλτικά μέτρα” έχει επιλέξει ως νομικά εργαλεία για τη συγκεκριμενοποίηση και υλοποίηση της διαδικασίας ίδρυσης προστατευόμενων φυσικών περιοχών το νόμο, το προεδρικό διάταγμα και την υπουργική απόφαση.

Περιεχόμενο αυτών των νομικών μέσων είναι:

- η σύνταξη και έγκριση διαχειριστικών μελετών ή σχεδίων,
- η ίδρυση προστατευόμενων φυσικών περιοχών,
- η λήψη μέτρων που απαγορεύουν ή ρυθμίζουν την άσκηση των ανθρωπίνων δραστηριοτήτων στις προστατευόμενες περιοχές κατά τέτοιο τρόπο που, να μη τίθεται σε διακινδύνευση η φύση,
- η οριοθέτηση και συγκεκριμενοποίηση της συμμετοχής των ελλήνων πολιτών στο ζήτημα της προστασίας και διατήρησης της φύσης.

Αντικείμενο της παρουσίασης που ακολουθεί είναι τα προαναφερόμενα μέσα. Στο πρώτο μέρος παρουσιάζονται οι κανόνες δικαίου με βάση τους οποίους η Διοίκηση προβαίνει στην ίδρυση προστατευό-

μενων φυσικών περιοχών, δηλαδή χαρακτηρίζει μια φυσική περιοχή ως τέτοια και θέτει κανόνες που απαγορεύουν ή ρυθμίζουν την άσκηση των ανθρωπίνων δραστηριοτήτων σ' αυτές και στο δεύτερο μέρος, περιγράφεται το εάν είναι δυνατή και πως η συμμετοχή των πολιτών στη διαδικασία αυτή.

A. ΙΔΡΥΣΗ ΠΡΟΣΤΑΤΕΥΟΜΕΝΩΝ ΦΥΣΙΚΩΝ ΠΕΡΙΟΧΩΝ

1. Διαχειριστική μελέτη ή σχέδιο

Η ίδρυση μιας προστατευόμενης φυσικής περιοχής προϋποθέτει σύμφωνα με τη νομοθεσία, τη σαφή οριοθέτησή της, τη τεκμηρίωση της ιδιαίτερης φυσικής αξίας της και την επισήμανση της λειτουργικότητας των χρήσεων που ασκούνται σε αυτήν, καθώς και των συνεπειών των χρήσεων αυτών στους βιολογικούς κύκλους. Το σύνολο αυτών των πληροφοριών ονομάζεται διαχειριστικό σχέδιο ή μελέτη. Η ελληνική νομοθεσία προβλέπει δύο τύπους διαχειριστικών σχεδίων ή μελετών: ένα γενικό, την ειδική περιβαλλοντική μελέτη (Ν.1650/1986) και ένα ειδικό για τις δασικές περιοχές, το διαχειριστικό σχέδιο (ΝΔ.86/1969). Με το νόμο 2742/1999 της 7^{ης} Οκτωβρίου 1999 "χωροταξικός σχεδιασμός και αειφόρος ανάπτυξη και άλλες διατάξεις" επήλθε ενοποίηση του νομοθεσίας και στο εξής, κάθε ίδρυση προστατευόμενης φυσικής περιοχής ή τροποποίηση υφιστάμενης πραγματοποιείται σύμφωνα με τις διατάξεις του Ν.1650/1986.

Ειδική Περιβαλλοντική Μελέτη

Σύμφωνα με το Ν.1650/1986 "για την προστασία του περιβάλλοντος", όπως αυτός τροποποιήθηκε και συμπληρώθηκε με το Ν.2742/1999, μια περιοχή, για να μπορέσει να χαρακτηριστεί ως προστατευόμενη, πρέπει πρώτα:

- να τεκμηριωθεί η σημαντικότητα ή/και μοναδικότητα του φυσικού χώρου και των ειδών που διαβιούν σ' αυτόν,
- να προταθούν συγκεκριμένα μέτρα διαχείρισης της περιοχής, μέτρα δηλαδή προστασίας και διατήρησης.

Η τεκμηρίωση αυτή καθώς και η πρόταση των μέτρων διαχείρισης και προστασίας της γίνεται χάρις σε μια μελέτη, που ο νόμος 1650/1986 ονομάζει “Ειδική Περιβαλλοντική Μελέτη (ΕΠΜ)”.

Σύμφωνα με το άρθρο 21 του Ν.1650/1986 “.....η σύνταξη της ειδικής περιβαλλοντικής μελέτης είναι απαραίτητη για την τεκμηρίωση του προστατευτέου αντικειμένου και τη σκοπιμότητα των προτεινομένων μέτρων προστασίας”. Ποιο είναι το περιεχόμενο της ΕΜΠ, πως καταρτίζεται και πως εγκρίνεται, πως γίνεται δηλαδή επίσημα αποδεκτή από τη Διοίκηση, καθορίζονται με την υπουργική απόφαση 69269/5387/1990.

Η μελέτη περιγράφει και αναλύει την περιοχή, που πρόκειται να χαρακτηριστεί ως προστατευόμενη και την ευρύτερη ζώνη της. Περιγράφει τα οικοσυστήματα ή τα στοιχεία από τα οποία αποτελείται η περιοχή, όπως φυσικό οικοσύστημα, ανθρωπογενές οικοσύστημα, κ.λ.π. Ειδικότερα εξετάζονται:

- η τοπογραφία και έκταση, οι κλιματικές συνθήκες, τα μετεωρολογικά δεδομένα, η γεωμορφολογία, τα γεωλογικά στοιχεία, τα στοιχεία εδάφους, τα υδρολογικά στοιχεία, η ποιότητα νερών, τα στοιχεία ποιότητας ατμόσφαιρας,
- ο ποιοτικός και ποσοτικός προσδιορισμός χλωρίδας, πανίδας και φωτοκάλυψης με αναφορά στις

βιοκοινωνίες, θώκους, σπάνια προστατευόμενα και εκλείποντα είδη, τροφικές αλυσίδες, δείκτης ποικιλότητας,

- κοινωνικά, οικονομικά και πληθυσμιακά στοιχεία, έργα υποδομής, έκταση και ένταση δραστηριοτήτων στον πρωτογενή, δευτερογενή και τριτογενή τομέα,
- τις αλληλεπιδράσεις της περιοχής με την ευρύτερη ζώνη της, τις φυσικές και αναπτυξιακές δυνατότητες της περιοχής.

Η μελέτη καθορίζει την έκταση και τα όρια της περιοχής καθώς και την έκταση και τα όρια των τυχόν ζωνών προστασίας, που πρόκειται να εμπεριέχονται στην προστατευόμενη περιοχή. Τα όρια αυτά απεικονίζονται σε χάρτη ανάλογης και κατάλληλης κλίμακας.

Η μελέτη διατυπώνει:

- συγκεκριμένες προτάσεις διαχείρισης της περιοχής με στόχο την προστασία, τους όρους, περιορισμούς και απαγορεύσεις που πρέπει να ισχύσουν μέσα σ' αυτές, όσον αφορά τις ανθρώπινες δραστηριότητες,
- εκτίμηση του άμεσου και έμμεσου οικονομικού κόστους εφαρμογής των παραπάνω προτάσεων
- ενδεχόμενες εναλλακτικές προτάσεις διαχείρισης και ανάπτυξης,
- διοικητικές, θεσμικές και χρηματοδοτικές δυνατότητες για την υλοποίηση των διαχειριστικών προτάσεων.

Αρμόδιοι φορείς, που μπορεί οι ίδιοι να κατάρτιζον ΕΜΠ ή να αναθέτουν την κατάρτιση σε ιδιώτη, είναι το Δημόσιο, τα Νομικά Πρόσωπα Δημοσίου Δι-

καίου, οι Οργανισμοί Τοπικής Αυτοδιοίκησης, οι Δημόσιες Επιχειρήσεις και οι λοιποί Οργανισμοί Δημοσίου Συμφέροντος. Σε περίπτωση που αυτός που καταρτίζει τη ΕΜΠ είναι ιδιώτης, συνάπτεται σύμβαση μεταξύ του ιδιώτη και του δημόσιου φορέα που κάνει την ανάθεση. Η μελέτη, όταν ολοκληρωθεί, αποστέλλεται στην αρμόδια υπηρεσία του Υπουργείου Χωροταξίας, Περιβάλλοντος και Δημοσίων Έργων και εγκρίνεται με απόφαση του Υπουργού Περιβάλλοντος.

Διαχειριστικό Σχέδιο¹

Μία δασική περιοχή, είτε αυτή έχει χαρακτηριστεί στο σύνολό της ή σε τμήμα της ως προστατευόμενη περιοχή, διαχειρίζεται με βάση το διαχειριστικό σχέδιο και τον πίνακα υλοτομίας. Ο Δασικός κώδικας (ΝΔ 86/1969) προβλέπει ότι το διαχειριστικό σχέδιο αφορά τον τόπο, έκταση, τρόπο και χρόνο της άσκησης δραστηριοτήτων σε μια δασική περιοχή και γενικά την όλη οικονομία του δάσους και μπορεί να είναι τακτικό ή προσωρινό. Τακτικό διαχειριστικό σχέδιο συντάσσεται για δάσος που έχει οριοθετηθεί και καταμετρηθεί. Προσωρινό για δάσος που δεν έχει οριοθετηθεί αλλά υπάρχουν για αυτό χάρτες ακριβείας.

Το διαχειριστικό σχέδιο καταρτίζεται από τη Δασική υπηρεσία, εγκρίνεται από τον Υπουργό Γεωρ-

¹Όπως προαναφέρθηκε έχει επέλθει πλέον ενοποίηση της νομοθεσίας. Κρίθηκε σκόπιμο να παρουσιαστούν οι διατάξεις της Δασικής νομοθεσίας, γιατί παραμένουν σε ισχύ μέχρις ότου ολοκληρωθεί η διαδικασία ενοποίησης.

γίας, αφού προηγουμένως έχει γνωμοδοτήσει σχετικά το Συμβούλιο Δασών και ισχύει για δέκα χρόνια.

Από την έναρξη εφαρμογής του διαχειριστικού σχεδίου, τηρούνται στο αρμόδιο Δασαρχείο το βιβλίο διαχείρισης, στο οποίο καταγράφονται όλες οι εργασίες και το βιβλίο χρονικών, στο οποίο σημειώνεται κάθε τι που συμβαίνει. Όσο διαρκεί η περίοδος εφαρμογής του διαχειριστικού σχεδίου, δεν επιτρέπεται η τροποποίηση, συμπλήρωση και αναθεώρησή του, εκτός αν επήλθε σημαντική μεταβολή ή απρόβλεπτα και εξαιρετικά γεγονότα. Σε αυτή την περίπτωση, η αλλαγή του διαχειριστικού σχεδίου γίνεται με πρωτοβουλία της Επιθεώρησης Δασών².

Η λήψη κάθε είδους προσόδου (δηλαδή υλοτομία ξυλείας, συλλογή ή κατασκευή άλλων δασικών προϊόντων) από το δάσος γίνεται σύμφωνα με τους πίνακες υλοτομίας. Οι πίνακες υλοτομίες συντάσσονται από τον οικείο Δασάρχη με βάση τα εγκεκριμένα διαχειριστικά σχέδια, θεωρούνται από τον οικείο Επιθεωρητή Δασών και εγκρίνονται από το Υπουργείο Γεωργίας.

² Με την προβλεπόμενη από το Δασικό Κώδικα διαδικασία και με περιεχόμενο ανάλογο εκείνο της ΕΜΠ έχουν συνταχθεί και εγκριθεί τα διαχειριστικά σχέδια των εθνικών δρυμών.

1. Η ίδρυση προστατευόμενων φυσικών περιοχών

1. Ο Δασικός κώδικας (ΝΔ. 86/1969) προβλέπει το χαρακτηρισμό φυσικών περιοχών ως προστατευόμενων. Αυτές οι περιοχές ονομάζονται:

Εθνικοί Δρυμοί ή Αισθητικά Δάση ή Διατηρητέα Μνημεία της Φύσης ή Καταφύγια άγριας ζωής

και η άσκηση των ανθρώπινων δραστηριοτήτων εντός των ορίων τους υπόκειται σε περιορισμούς και απαγορεύσεις σε όφελος της προστασίας της φύσης. Για τη ίδρυσή τους δεν απαιτείται προηγούμενη μελέτη, κατά την έννοια και το τύπο της ΕΜΠ ή του διαχειριστικού σχεδίου.

Σημειώνεται ότι, μετά τη ψήφιση του Ν.2742/1999 κάθε νέος χαρακτηρισμός εθνικών δρυμών, αισθητικών δασών και διατηρητέων μνημείων της φύσης, καθώς και κάθε τροποποίηση των ορίων και καθορισμός των αναγκαίων όρων και περιορισμών προστασίας αυτών που σήμερα υπάρχουν πραγματοποιείται σύμφωνα με τις διατάξεις του Ν.1650/1986. Οι διατάξεις του Δασικού κώδικα παρουσιάζονται γιατί εξακολουθούν να ισχύουν μέχρις ότου ολοκληρωθεί η εφαρμογή του Ν.2742/1999.

Ως **εθνικοί δρυμοί** χαρακτηρίζονται, με προεδρικό διάταγμα, δασικές περιοχές, που παρουσιάζουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον για τη διατήρηση της αυτοφυούς χλωρίδας και της άγριας πανίδας, των γεωμορφολογικών σχηματισμών, του υπεδάφους, της

ατμόσφαιρας, των νερών και γενικά του φυσικού περιβάλλοντος. Η προστασία, η διατήρηση των φυσικών χαρακτηριστικών και αξιών των εθνικών δρυμών κρίνεται επιβεβλημένη για τη βελτίωση της ποιότητας ζωής και η άνοδος του βιοτικού επιπέδου των κατοίκων, καθώς και για τη διενέργεια επιστημονικών ερευνών.

Κάθε εθνικός δρυμός αποτελείται από τον πυρήνα και την περιφερειακή ζώνη.

Στον πυρήνα απαγορεύεται, σύμφωνα με το άρθρο 78 του Ν.Δ. 86/1969 κάθε μορφής παραχώρηση έκτασης σε ιδιώτες ή νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου ή ιδιωτικού δικαίου και σε δημόσιες υπηρεσίες. Επίσης απαγορεύεται:

- η ανόρυξη και εκμετάλλευση μεταλλείων και λατομείων και γενικά η απόληψη οποιουδήποτε ορυκτού προϊόντος,
- η ανασκαφή και η επιχωμάτωση,
- η τοποθέτηση διαφημιστικών πινακίδων και αγγελιών εμπορικού χαρακτήρα,
- κάθε βιομηχανική δραστηριότητα,
- η εγκατάσταση οικισμών, οικιών, αγροικιών και παραπηγμάτων,
- η υλοτομία, η κοπή, η εκρίζωση, η καταστροφή, η συλλογή ή η μεταφορά φυτικών ειδών και δασικών προϊόντων,
- η βοσκή κάθε ζώου και η κατασκευή ποτίστρων ή στεγάστρων για ζώα,
- το κυνήγι και το ψάρεμα.

Στην περιφερειακή ζώνη, η Δασική υπηρεσία λαμβάνει μέτρα και εκτελεί έργα για την προστασία και διατήρηση της άγριας πανίδας, της αυτοφυούς

χλωρίδας, των γεωμορφολογικών σχηματισμών, των φυσικών καλλονών καθώς και λαμβάνει κάθε μέτρο για την προστασία του εθνικού δρυμού. Στην περιφερειακή ζώνη επιτρέπεται η κατασκευή του απαραίτητου οδικού δικτύου και των αναγκαίων δασικών κτιριακών εγκαταστάσεων, η ίδρυση θερινών και χειμερινών εγκαταστάσεων για την εξυπηρέτηση της ορειβάσις, του τουρισμού και γενικά του αθλητισμού και η συλλογή ή η εκρίζωση και η μεταφορά φυτικών ειδών καθώς και η σύλληψη και μεταφορά άγριων ζώων για επιστημονικούς σκοπούς.

Δάση ή φυσικά τοπία που παρουσιάζουν ιδιαίτερη σημασία για τη βελτίωση της ποιότητας της ζωής και για την προστασία της πανίδας, χλωρίδας και των ιδιαίτερων αισθητικών αξιών, αλλά όχι της ίδιας σημασίας με τους εθνικούς δρυμούς, χαρακτηρίζονται με προεδρικό διάταγμα, σαν **αισθητικά δάση**.

Στα αισθητικά δάση, η Δασική υπηρεσία λαμβάνει μέτρα και εκτελεί έργα ανάλογα με εκείνα που λαμβάνει στην περιφερειακή ζώνη των εθνικών δρυμών.

Εκτάσεις που παρουσιάζουν κυρίως ιδιαίτερη παλαιοντολογική, γεωμορφολογική και ιστορική σημασία, αλλά δεν είναι τέτοιας σημασίας που να τους επιτρέπει να χαρακτηρισθούν σαν εθνικοί δρυμοί ή αισθητικά δάση, χαρακτηρίζονται με προεδρικό διάταγμα, σαν **διατηρητέα μνημεία της φύσης**.

Στα διατηρητέα μνημεία ισχύουν οι ίδιες απαγορεύσεις με εκείνες που ισχύουν στους εθνικούς δρυμούς.

Εθνικοί δρυμοί, αισθητικά δάση και διατηρητέα μνημεία της φύσης υπάρχουν σήμερα στη χώρα. Συγκεκριμένα υπάρχουν 10 εθνικοί δρυμοί (Πάρνηθος, Σουνίου, Ολύμπου, Παρνασσού, Αίνου Κεφαλλονιάς, Σαμαριάς, Οίτης, Πίνδου, Βίκου-Αώου, Πρεσπών) 19 αισθητικά δάση (Φοινικοδάσος Βαΐ, δάσος Καισαριανής Υμηττού, Κοιλιάδα Τεμπών, δάσος Καραϊσκάκη Καρδίτσας, Πευκιάς Ξυλοκάστρου, Λεκανά Πατρών, δάσος Ιωαννίνων, δάσος Φαρσάλων, δάσος Στενής Ευβοίας, δασικό σύμπλεγμα Οίτης, δάσος Μογγοστού Κορινθίας, δάσος Νικόπολης Πρέβεζας, δάση νήσου Σκιάθου, Στενά ποταμού Νέστου, Άλσος Καλαβρύτων, δάσος Τιθορέας Φθιώτιδας, δάσος Καβάλας-Αμυδαλέωνος, δάσος Κάστρου Τρικάλων, δάσος Κουρί Αλμυρού) και 14 διατηρητέα μνημεία της φύσης (δάσος δενδροκέδρων Κυνουρίας, δάσος Μουριών Κιλκίς, Παρθένο δάσος Ροδόπης, δάσος Τσίχλα-Χαϊντού Ξάνθης, δάσος οξυάς Πευκωτού Πέλλας, απολιθωμένο δάσος Λέσβου, απειλούμενο Κρητικό Κεφαλάνθηρο, δάσος “Φραξιάς” Λεσινίου Αιτ/νίας, Σφαγνώνας Λαϊλιά Σερρών, Υδροχαρές δάσος Ιστιαίας, δάσος δενδρωδών πλατυφύλλων νήσου Σαπιέντζα, δάσος πενταβέλονης πεύκης Αλμωπίας Αριδαίας, δάσος κυπαρισσιού Έμπωνα Ρόδου, μικτό δάσος Γράμμου Καστοριάς).

Ο νόμος 2637/1998 “σύσταση Οργανισμού Πιστοποίησης.....και άλλες διατάξεις” τροποποίησε τις

διατάξεις του άρθρου 254 του Δασικού Κώδικα και αντικατέστησε τα καταφύγια θηραμάτων με τα **καταφύγια άγριας ζωής**. Με απόφαση του Γενικού Γραμματέα της Περιφέρειας που δημοσιεύεται στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως, ιδρύονται καταφύγια άγριας ζωής σε δασικές, δασοσκεπείς, χορτολιβαδικές, ελώδεις, αγροτικές, παρόχθιες, παραλίμνιες και παράκτιες εκτάσεις, με την προϋπόθεση ότι οι εκτάσεις αυτές, είτε είναι απαραίτητες για τη διατροφή, διαχείριση, αναπαραγωγή ή τη διάσωση των ειδών της άγριας πανίδας ή αυτοφυούς χλωρίδας, είτε είναι απαραίτητες για την επιβίωση ενός ή περισσοτέρων ειδών της άγριας πανίδας ή αυτοφυούς χλωρίδας, που είναι μοναδικά, σπάνια ή απειλούνται με εξαφάνιση ή είτε αποτελούν αντιπροσωπευτικό δείγμα τύπου βιοτόπου.

Εντός των καταφυγίων άγριας ζωής απαγορεύεται η θήρα κάθε θηράματος και κάθε είδους της άγριας πανίδας, η σύλληψη κάθε είδους της άγριας πανίδας για μη ερευνητικούς σκοπούς, η καταστροφή κάθε είδους ζώνης με φυσική βλάστηση, η καταστροφή των ζωντανών φυτοφρακτών, η αμμοληψία, η αποστράγγιση και αποξήρανση ελωδών εκτάσεων, η ρύπανση των υδατικών πόρων και η ένταξη έκτασης καταφυγίου άγριας ζωής σε πολεοδομικό ή ρυμοτομικό σχεδιασμό. Η εκτέλεση έργων ή εργασιών και ιδίως, αλιευτικά έργα, έργα αναδάσμου, τουριστικές και βιομηχανικές εγκαταστάσεις, κατασκηνώσεις, λατομεία, μεταλλεία και δρόμοι εκτελούνται αφού προηγουμένως έχει υποβληθεί μελέτη περιβαλλοντικών επιπτώσεων τύπου Α και έχει χορηγηθεί έγκριση περιβαλλοντικών όρων. Κατ' εξαίρεση επιτρέπεται η

σύλληψη ειδών της άγριας πανίδας και η μεταφορά τους προς εμπλουτισμό άλλων κατάλληλων περιοχών μόνον από τη Δασική υπηρεσία. Με απόφαση του οικείου Γενικού Γραμματέα της Περιφέρειας, που δημοσιεύεται στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως, μπορεί να απαγορεύεται ή να τίθενται όροι ή περιορισμοί στην άσκηση της αλιείας, γεωργίας, βοσκής, υλοτομίας, χρήσης των φυτοπροστατευτικών προϊόντων και της συλλογής και κοπής αρωματικών, βαφικών, αρτυματικών, μελισσοκομικών και ανθοκομικών-διακοσμητικών φυτών για εμπορικούς σκοπούς.

Εντός των καταφυγίων άγριας ζωής η Δασική Υπηρεσία δύναται να προγραμματίζει και να εκτελεί ειδικά μέτρα βελτίωσης του βιοτόπου των καταφυγίων άγριας ζωής και έργα ικανοποίησης των οικολογικών αναγκών του βιολογικού κύκλου των ειδών της άγριας πανίδας και αυτοφυούς χλωρίδας και ιδίως, αναδάσωση, διατήρηση ακαλλιέργητων εκτάσεων, διατήρηση εκτάσεων με παραδοσιακές καλλιέργειες, έργα αναβάθμισης και αποκατάστασης υγροτοπικών εκτάσεων, δημιουργία και ανάπτυξη ζωνών φυτικής βλάστησης, δημιουργία δενδροστοιχιών κατά μήκος των αγροτικών δρόμων και ελωδών εκτάσεων. Τα εν λόγω ειδικά μέτρα ενεργούνται κατά τα περί μελέτης και εκτελέσεως δασοτεχνικών έργων διατάξεις του Δασικού κώδικα.

Τα καταφύγια θηραμάτων που εξελίσσονται με το Ν.2637/1998 σε καταφύγια άγριας ζωής είναι πολλά.

2. Ο νόμος 1650/1986 “για την προστασία του περιβάλλοντος” (άρθρα 18,19,21) και ο νόμος 2742/1999 για το χωροταξικό σχεδιασμό και την αι-

φόρο ανάπτυξη - και οι δύο μεταγενέστεροι του Δασικού κώδικα-, προβλέπουν νέου τύπου προστατευόμενες περιοχές. Για τον χαρακτηρισμό αυτών των περιοχών απαιτείται πρώτα να έχει ολοκληρωθεί η διαδικασία εκπόνησης και έγκρισης της Ειδικής Περιβαλλοντικής Μελέτης και στη συνέχεια η έκδοση του σχετικού προεδρικού διατάγματος. Αυτές οι προστατευόμενες περιοχές ονομάζονται: περιοχές απόλυτης προστασίας της φύσης, περιοχές προστασίας της φύσης, εθνικά πάρκα, προστατευόμενοι φυσικοί σχηματισμοί, προστατευόμενα τοπία και περιοχές οικοανάπτυξης. Αξίζει να σημειωθεί ότι ο νόμος 1650 ελάχιστα έχει εφαρμοστεί όσον αφορά τον χαρακτηρισμό φυσικών περιοχών ως προστατευόμενων.

Ως **περιοχές απόλυτης προστασίας της φύσης** χαρακτηρίζονται εκτάσεις με εξαιρετικά ευαίσθητα οικοσυστήματα, βιότοποι ή ενδιαιτήματα σπάνιων ειδών ή απειλούμενων με εξαφάνιση ειδών της αυτοφυσούς χλωρίδας ή άγριας πανίδας ή εκτάσεις που έχουν αποφασιστική θέση στον κύκλο ζωής σπάνιων ή απειλούμενων ειδών της άγριας πανίδας.

Στις περιοχές αυτές απαγορεύεται κάθε δραστηριότητα, με εξαίρεση τη διεξαγωγή επιστημονικών ερευνών.

Ως **περιοχές προστασίας της φύσης** χαρακτηρίζονται εκτάσεις μεγάλης οικολογικής ή βιολογικής αξίας. Στις περιοχές αυτές προστατεύεται η φύση από κάθε δραστηριότητα ή επέμβαση που είναι δυνατό να μεταβάλει ή να αλλοιώσει τη φυσική κατάσταση του χώρου, σύνθεση ή εξέλιξή του.

Στις περιοχές αυτές επιτρέπεται η άσκηση ασχολιών και δραστηριοτήτων, κυρίως παραδοσιακών, που δεν θέτουν σε διακινδύνευση τη φύση και σύμφωνα με τους όρους που θέτει το προεδρικό διάταγμα του χαρακτηρισμού.

Ως **εθνικά πάρκα** χαρακτηρίζονται εκτεταμένες χερσαίες, υδάτινες ή μεικτού χαρακτήρα περιοχές που έχουν ελάχιστα αλλοιωθεί από την άσκηση ανθρώπινων δραστηριοτήτων και στις οποίες υπάρχει μεγάλος αριθμός και ποικιλία αξιόλογων βιολογικών, οικολογικών, γεωμορφολογικών και αισθητικών στοιχείων.

Όταν το εθνικό πάρκο ή μεγάλο τμήμα του καταλαμβάνει θαλάσσια ή δασική περιοχή, μπορεί να ονομαστεί ειδικότερα ως θαλάσσιο πάρκο ή εθνικός δρυμός αντίστοιχα.

Στα εθνικά πάρκα επιτρέπεται η εκτέλεση έργων, η διεξαγωγή έρευνας και η άσκηση δραστηριοτήτων παραδοσιακού χαρακτήρα, εφόσον διαφυλάσσεται η φυσική κληρονομιά και διατηρείται η οικολογική ισορροπία της περιοχής, σύμφωνα με τους όρους που θέτει το προεδρικό διάταγμα του χαρακτηρισμού.

Ως **προστατευόμενοι φυσικοί σχηματισμοί** χαρακτηρίζονται περιοχές μικρής έκτασης ή στοιχεία της φύσης, που έχουν ιδιαίτερη επιστημονική, οικολογική ή αισθητική αξία ή συμβάλλουν στη διατήρηση των φυσικών διεργασιών και στην προστασία φυσικών πόρων, όπως: δέντρα, συστάδες δέντρων και θάμνων, καταρράχτες, πηγές, φαράγγια, θίνες, ύφα-

λοι, σπηλιές, βράχοι, απολιθωμένα δάση, δέντρα, παλαιοντολογικά ευρήματα, κοραλλιογενείς σχηματισμοί και γεωμορφολογικά μνημεία.

Ως **προστατευόμενα τοπία ή προστατευόμενα στοιχεία τοπίου** χαρακτηρίζονται περιοχές ή στοιχεία, αντίστοιχα, μεγάλης αισθητικής ή πολιτιστικής σημασίας. Στα προστατευόμενα τοπία μπορούν να δίδονται ιδιαίτερες ονομασίες, με βάση τα κύρια χαρακτηριστικά τους, όπως τοπία άγριας φύσης κλπ. Προστατευόμενα στοιχεία τοπίου μπορούν να χαρακτηρίζονται αλσύλια, αγροικίες, μονοπάτια, πέτρινοι φράκτες και αναβαθμίδες, κρήνες κλπ.

Ενέργειες ή δραστηριότητες που μπορούν να επιφέρουν καταστροφή, φθορά ή αλλοίωση των προστατευόμενων φυσικών σχηματισμών, των προστατευόμενων τοπίων και των προστατευόμενων στοιχείων τοπίου απαγορεύονται, σύμφωνα με τους όρους που θέτει το προεδρικό διάταγμα χαρακτηρισμού.

Ως **περιοχές οικοανάπτυξης** χαρακτηρίζονται εκτεταμένες περιοχές που μπορούν να περιλαμβάνουν χωριά ή οικισμούς, εφόσον:

- παρουσιάζουν ιδιαίτερη αξία και ενδιαφέρον για τα φυσικά και πολιτιστικά τους στοιχεία και
- προσφέρουν σημαντικές δυνατότητες για ανάπτυξη δραστηριοτήτων που εναρμονίζονται με την προστασία της φύσης και του τοπίου.

Το προεδρικό διάταγμα χαρακτηρισμού θέτει τους κανόνες με βάση τους οποίους, στις περιοχές αυτές επιδιώκεται η προστασία των ιδιαίτερων φυσι-

κών και πολιτιστικών στοιχείων, η ενίσχυση των παραδοσιακών ασχολιών και δραστηριοτήτων, η εκπαίδευση των πολιτών στους τρόπους και στις μεθόδους αρμονικής συνύπαρξης ανθρώπινων δραστηριοτήτων και φυσικών διεργασιών, η ανάπαυση και η αναψυχή των πολιτών.

Οι προστατευόμενες αυτές φυσικές περιοχές **διοικούνται και διαχειρίζονται** από τον **Φορέα Διαχείρισης**, που μπορεί να είναι Νομικό Πρόσωπο Ιδιωτικού Δικαίου, ή Δημόσια Υπηρεσία, ή Οργανισμός Τοπικής Αυτοδιοίκησης, ή Ανώτατο Εκπαιδευτικό Ίδρυμα. Η διοίκηση γίνεται σύμφωνα με τον **κανονισμό διοίκησης και λειτουργίας** και η διαχείριση σύμφωνα με το **σχέδιο διαχείρισης**. Τόσο ο κανονισμός διοίκησης και λειτουργίας όσο και το σχέδιο διαχείρισης εγκρίνονται με απόφαση του Υπουργού ΠΕ.ΧΩ.Δ.Ε.

Το σχέδιο διαχείρισης α) προσδιορίζει τις κατευθύνσεις και τις προτεραιότητες για την εφαρμογή των έργων, δράσεων και μέτρων που απαιτούνται για την αποτελεσματική προστασία και διαχείριση της προστατευόμενης φυσικής περιοχής και β) συνοδεύεται από προγράμματα δράσης στα οποία εξειδικεύονται τα αναγκαία μέτρα, δράσεις, έργα και προγράμματα, οι φάσεις, το κόστος, οι πηγές και οι φορείς χρηματοδότησης τους, καθώς και το χρονοδιάγραμμα εκτέλεσής τους και οι φορείς εφαρμογής τους. Το σχέδιο διαχείρισης αναθεωρείται κάθε πέντε χρόνια.

Ο Φορέας Διαχείρισης είναι αρμόδιος: α)για τη κατάρτιση και την εφαρμογή του κανονισμού διοίκησης και λειτουργίας και του σχεδίου διαχείρισης, β)για την εφαρμογή και την αξιολόγηση των όρων και περιορισμών που έχουν τεθεί από το προεδρικό διάταγμα χαρακτηρισμού της προστατευόμενης περιοχής για την προστασία της προστατευόμενης περιοχής, γ)για την παροχή γνωμοδοτήσεων πριν από την προέγκριση χωροθέτησης και την έγκριση περιβαλλοντικών όρων των έργων και δραστηριοτήτων που πραγματοποιούνται στην προστατευόμενη φυσική περιοχή, δ)τη κατάρτιση ή εκπόνηση μελετών και ερευνών ή άλλων έργων και προγραμμάτων που είναι απαραίτητα για την προστασία, διατήρηση, αποκατάσταση και ανάδειξη της προστατευόμενης περιοχής ή των σκοπών της διαχείρισης της, ε) για την ενημέρωση των πολιτών σε θέματα προστασίας της φύσης και στ) για την προώθηση οικοτουριστικών προγραμμάτων και τη χορήγηση αδειών ξενάγησης και διεξαγωγής επιστημονικής έρευνας.

Το σύνολο των παραπάνω διατάξεων ελάχιστα έχει εφαρμοστεί μέχρι σήμερα. Υπάρχει μόνο το Εθνικό πάρκο των Β. Σποράδων και εκείνο της Ζακύνθου, η περιοχή απόλυτης προστασίας του υγροτόπου Δίστου, η περιοχή απόλυτης προστασίας Μικρό και Μεγάλου Σεϊτάνι Σάμου και ο προστατευόμενος φυσικός σχηματισμός υγροτόπων Σάμου.

3. Στην υπουργική απόφαση 33318/1998, με την οποία εναρμονίζεται στο ελληνικό δίκαιο η κοινοτική οδηγία 92/43/ΕΟΚ “για την προστασία των οικοτό-

πων και της άγριας πανίδας και χλωρίδας”, αναφέρονται για πρώτη φορά στην ελληνική νομοθεσία οι Ειδικές Ζώνες Διατήρησης.

Οι **Ειδικές Ζώνες Διατήρησης** αποτελούν έναν πρόσθετο ονοματολογικό χαρακτηρισμό των φυσικών περιοχών της χώρας μας που εντάσσονται στο ευρωπαϊκό δίκτυο περιοχών ιδιαίτερης φυσικής αξίας “Φύση 2000”. Ο ονοματολογικός αυτός χαρακτηρισμός αποτελεί μια πρόσθετη υποχρέωση της Διοίκησης για τη κήρυξη των περιοχών αυτών ως προστατευόμενων.

B. ΜΟΡΦΕΣ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗΣ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΩΝ

Η συμμετοχή των πολιτών στη διαχείριση και προστασία των φυσικών προστατευόμενων περιοχών-, στην “υιοθεσία” τους,- γίνεται άμεση και αποτελεσματική, δηλαδή αποτρέπει τη καταστροφή της φύσης, όταν αναλαμβάνουμε πρωτοβουλίες σε νομικό επίπεδο. Με άλλα λόγια, η άσκηση του δικαιώματός για ένα φυσικό περιβάλλον οικολογικά ισόρροπο, όπως αυτό οριοθετείται από το Σύνταγμα, επιτρέπει:

- την αίτηση πληροφοριών σχετικά με περιβαλλοντικά θέματα,
- τη διεκδίκηση της συμμετοχής στις διοικητικές διαδικασίες λήψης αποφάσεων,
- την άσκηση των μέσων δικαστικής προστασίας τόσο ενώπιον των δικαστικών όσο και των κοινοτικών αρχών,
- την αναφορά στον Συνήγορο του Πολίτη.

Το δικαίωμα στην πληροφόρηση ρυθμίζεται γενικά, από τις διατάξεις του άρθρου 10 παράγραφος 1 Συντάγματος, του άρθρου 16 του Ν.1566/1986, των άρθρων 5,6 του Ν.1943/1991 και ειδικά, όσον αφορά τα περιβαλλοντικά θέματα από την κοινοτική οδηγία 90/313/ΕΟΚ.

Άρθρο 10 παράγραφος 3 Συντάγματος

"Αίτηση πληροφοριών υποχρεώνει την αρμόδια αρχή σε απάντηση εφόσον αυτό προβλέπεται στον νόμο". Η σχετική νομοθεσία είναι ο Ν.1566 /1986 και ο Ν.1943/1991.

Άρθρο 16 του Ν.1566/1986

Ο νόμος 1566 καθιερώνει το δικαίωμα γνώσης των διοικητικών εγγράφων. Ο κάθε Έλληνας πολίτης δικαιούται να λαμβάνει γνώση των διοικητικών εγγράφων, αφού προηγουμένως καταθέσει έγγραφη αίτηση. Η δικαιολόγηση ιδιαίτερου εννόμου συμφέροντος δεν είναι απαραίτητη. Η παροχή των αιτουμένων πληροφοριών πραγματοποιείται είτε με επιτόπια μελέτη, είτε με χορήγηση αντιγράφου, εκτός αν η αναπαραγωγή του μπορεί να βλάψει το έγγραφο.

Με τον όρο διοικητικό έγγραφο νοείται όχι μόνο το έγγραφο με τη στενή έννοια του όρου, αλλά ό,τι υπάρχει μέσα στα αρχεία της Διοίκησης: εκθέσεις, μελέτες, πρακτικά, στατιστικά στοιχεία, εγκύκλιοι οδηγίες, απαντήσεις της Διοίκησης, γνωμοδοτήσεις και αποφάσεις, φωτογραφικές ή κινηματογραφικές παραστάσεις, φωνοληψίες και κάθε άλλη μηχανική απεικόνιση.

Η Διοίκηση μπορεί να αρνηθεί την ικανοποίηση του δικαιώματος της πληροφόρησης στις παρακάτω περιπτώσεις:

- όταν τα έγγραφα αναφέρονται στην ιδιωτική ή οικογενειακή ζωή τρίτων προσώπων,
- όταν παραβλάπτεται το απόρρητο συζητήσεων του Υπουργικού Συμβουλίου και των άλλων κυβερνητικών οργάνων, το απόρρητο της εθνικής άμυνας και της εξωτερικής πολιτικής, της δημόσιας πίστης και του νομίσιματος, της ασφάλειας του Κράτους και της δημόσιας τάξης, το ιατρικό απόρρητο, το εμπορικό ή βιομηχανικό απόρρητο και κάθε άλλο απόρρητο που προβλέπεται από ειδικές διατάξεις,
- όταν μπορεί να δυσχεράνει την έρευνα δικαστικών, αστυνομικών, στρατιωτικών ή διοικητικών αρχών σχετικά με τη τέλεση εγκλήματος ή διοικητικής παράβασης.

Η αρνητική απάντηση πρέπει να είναι έγγραφη, αιτιολογημένη και να κοινοποιείται στον αιτήσαντα μέσα σ' ένα μήνα από την υποβολή της αίτησής του.

Άρθρα 5&6 του Ν.1943/1991

Σύμφωνα με τον νεότερο νόμο οι δημόσιες υπηρεσίες, οι οργανισμοί τοπικής αυτοδιοίκησης και οι οργανισμοί του δημόσιου τομέα οφείλουν να απαντούν στις αιτήσεις των πολιτών εντός εξήντα ημερών και να χορηγούν πληροφορίες και βεβαιώσεις εντός δέκα ημερών. Το δικαίωμα αυτό αναγνωρίζεται μόνο σ' όσους μπορούν να δικαιολογήσουν ιδιαίτερο έννομο συμφέρον.

Οδηγία 90/313/ΕΟΚ σχετικά με την ελεύθερη πληροφόρηση για θέματα περιβάλλοντος³

Σύμφωνα με το άρθρο 2 της οδηγίας, ως πληροφορία σχετική με το περιβάλλον χαρακτηρίζεται κάθε διαθέσιμο στοιχείο, σε γραπτή, οπτική, ακουστική ή μηχανογραφική μορφή, για την κατάσταση των νερών, του αέρα, του εδάφους, της πανίδας, της χλωρίδας, και των φυσικών χώρων, καθώς και για δραστηριότητες (περιλαμβανομένων των δραστηριοτήτων που προκαλούν ενόχληση, όπως ο θόρυβος) ή μέτρα που επηρεάζουν ή δύναται να επηρεάσουν δυσμενώς τα ανωτέρω και για δραστηριότητες ή μέτρα που αποσκοπούν στην προστασία των παραπάνω στοιχείων, περιλαμβανομένων των διοικητικών μέτρων και των προγραμμάτων προστασίας του περιβάλλοντος.

Σύμφωνα με το άρθρο 3, τα κράτη μέλη υποχρεώνουν τις δημόσιες αρχές (δηλαδή τα διοικητικά όργανα) να χορηγούν πληροφορίες για το περιβάλλον σε οποιοδήποτε φυσικό ή νομικό πρόσωπο το ζητά, χωρίς το πρόσωπο αυτό να πρέπει να αποδεικνύει κάποιο συμφέρον. Τα κράτη μέλη καθορίζουν τις λεπτομέρειες σύμφωνα με τις οποίες οι πληροφορίες καθίστανται πράγματι διαθέσιμες και μπορούν (τα κράτη μέλη) να προβλέπουν, ότι επιτρέπεται η άρ-

³ Η οδηγία 90/313 εναρμονίστηκε στο ελληνικό δίκαιο με την υπουργική απόφαση 77921/1440 (ΦΕΚ Β/795), η οποία επαναλαμβάνει τις διατάξεις της οδηγίας στα βασικά τους σημεία.

νηση χορήγησης των πληροφοριών αυτών, όταν οι πληροφορίες έχουν σχέση με:

- τον εμπιστευτικό χαρακτήρα των εργασιών των δημόσιων αρχών, των διεθνών σχέσεων και της εθνικής άμυνας,
- τη δημόσια ασφάλεια,
- υποθέσεις που εκκρεμούν ή εκκρεμούσαν ενώπιον δικαστηρίων ή υποθέσεις για τις οποίες διενεργείται είτε ανάκριση (περιλαμβανομένου και του πειθαρχικού ελέγχου) είτε προανάκριση,
- εμπορικά και βιομηχανικά απόρρητα, συμπεριλαμβανομένης της πνευματικής ιδιοκτησίας,
- εμπιστευτικά προσωπικά στοιχεία ή και φακέλους,
- στοιχεία που χορηγήθηκαν από τρίτο που δεν είχε νομική υποχρέωση να τα χορηγήσει,
- στοιχεία, η αποκάλυψη των οποίων θα έχει ως πιθανό αποτέλεσμα να επηρεάσει δυσμενώς το περιβάλλον το οποίο αφορούν.

Η αιτηθείσα πληροφορία μπορεί να μη χορηγείται, όταν συνεπάγεται την παράδοση ημιτελών εγγράφων ή στοιχείων ή εσωτερικών ανακοινώσεων, ή όταν η αίτηση είναι προδήλως αβάσιμη ή διατυπωμένη πολύ γενικά.

Η δημόσια αρχή ενημερώνει τον αιτούντα για την τύχη της αίτησής του το συντομότερο δυνατό και το αργότερο εντός διμήνου.

Οι λόγοι ενδεχόμενης άρνησης παροχής πληροφοριών πρέπει να αναφέρονται.

Επίσης τα κράτη μέλη λαμβάνουν τα αναγκαία μέτρα για να παράσχουν γενική πληροφόρηση στο κοινό σχετικά με την κατάσταση του περιβάλλοντος,

μέσω π.χ. περιοδικής δημοσίευσης πληροφοριακών εκθέσεων.

Η συμμετοχή των πολιτών στη διοικητική διαδικασία λήψης αποφάσεων για τον χαρακτηρισμό προστατευόμενων φυσικών περιοχών περιορίζεται στο ότι:

τα σχέδια των προεδρικών διαταγμάτων για τον χαρακτηρισμό προστατευόμενων φυσικών περιοχών ανακοινώνονται πριν από την οριστική διατύπωσή τους στους πολίτες. Η ανακοίνωση αυτή εξελίσσεται με πρωτοβουλία της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης, όπου ο κάθε πολίτης ή το κάθε σύνολο πολιτών μπορεί να εκφράσει τις απόψεις του σχετικά.

Τα μέσα δικαστικής προστασίας

Καταρχήν, η δυνατότητα χρησιμοποίησης των μέσων δικαστικής προστασίας αποτελεί μέσο ελέγχου των πράξεων ή παραλείψεων της Διοίκησης, που οδηγεί στην ακύρωση των σχετικών πράξεων ή παραλείψεων σε περίπτωση παράβασης νόμου. Προς αυτή την κατεύθυνση η αίτηση ακυρώσεως ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας (ΣτΕ) αποτελεί ισχυρό μέσο. Μέσα ελέγχου είναι επίσης η προσφυγή στα διοικητικά, πολιτικά και ποινικά δικαστήρια. Το κοινοτικό δίκαιο παρέχει στους πολίτες της Ευρωπαϊκής Ένωσης το δικαίωμα της καταγγελίας, το δικαίωμα της αναφοράς και την δυνατότητα προσφυγής στον Συνήγορο του Πολίτη του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου για τον έλεγχο της εφαρμογής της κοινοτικής περιβαλλοντικής νομοθεσίας.

Αίτηση ακύρωσης

Η αίτηση ακύρωσης μπορεί να ασκηθεί κατά εκτελεστών διοικητικών πράξεων (π.χ. προεδρικό διάταγμα, υπουργική απόφαση, νομαρχιακή απόφαση) που αφορούν το φυσικό περιβάλλον, επιδιώκοντας έτσι τον έλεγχο της νομιμότητας των αποφάσεων της Διοίκησης και γενικότερα, τον έλεγχο της συνταγματικότητας των νόμων που θίγουν το περιβάλλον.

Αίτηση ακύρωσης δικαιούται να ασκήσει κάθε ιδιώτης ή νομικό πρόσωπο, που αφορά η διοικητική πράξη ή των οποίων έννομα συμφέροντα, έστω και μη χρηματικά, προσβάλλονται από αυτήν. Δηλαδή, η άσκηση αίτησης ακύρωσης προϋποθέτει τη δικαιολόγηση εννόμου συμφέροντος από την πλευρά του αιτούντος φυσικού ή νομικού προσώπου. Η άσκηση της αίτησης ακύρωσης δεν έχει ως άμεσο αποτέλεσμα την αναστολή εκτελέσεως της διοικητικής πράξης που προσβάλλεται. Τούτο μπορεί να επιτευχθεί με την αίτηση αναστολής εκτέλεσης

Όποιος δηλαδή έχει έννομο συμφέρον μπορεί να ζητήσει με ιδιαίτερη αίτηση την αναστολή εκτέλεσης της διοικητικής πράξης, που έχει ήδη προσβάλει με αίτηση ακύρωσης. Κύρια προϋπόθεση χορήγησης της αναστολής είναι το ότι η εκτέλεση της προσβαλλόμενης πράξης είναι δυνατό να προκαλέσει ανεπανόρθωτη ή δυσχερώς επανορθώσιμη βλάβη.

Προσβολή της προσωπικότητας (Άρθρο 57 ΑΚ)

Σημαντικά στοιχεία της φύσης όπως τα δημόσια ύδατα, οι ποταμοί μαζί με την κοίτη τους, οι μεγάλες φυσικές λίμνες, οι λιμνοθάλασσες, οι αιγιαλοί, οι ό-

χθες πλεύσιμων ποταμών συνιστούν από άποψη ιδιωτικού δικαίου, κοινά σ' όλους και κοινόχρηστα πράγματα.

Το δικαίωμα κοινής χρήσης, απόλαυσης και ωφέλειας αυτών των περιβαλλοντικών αγαθών, το οποίο απορρέει από το δικαίωμα της προσωπικότητας (άρθρο 57 ΑΚ), αποτελεί την ιδιωτικού δικαίου έκφραση του συνταγματικά κατοχυρωμένου δικαιώματος στο περιβάλλον (άρθρο 24 Συντάγματος). Κάθε πράξη της Διοίκησης ή ιδιώτη με την οποία διαταράσσεται ή προσβάλλεται το περιβάλλον, ως στοιχείο της προσωπικότητας, ή αναιρείται η κοινή χρήση των περιβαλλοντικών αγαθών πρέπει να θεωρείται ως μη νόμιμη.

Η εφαρμογή αυτών των διατάξεων εγείρει αξιώσεις (που ασκούνται με αγωγή ενώπιον των πολιτικών δικαστηρίων) για άρση της προσβολής (άρση των δυσμενών αποτελεσμάτων), για παράλειψη στο μέλλον (αποτροπή νέων προσβολών) και για χρηματική ικανοποίηση (άρθρα 57&59 ΑΚ).

Τέλος είναι δυνατή ή κατάθεση μηνυτήριας αναφοράς από πολίτη ή περιβαλλοντική οργάνωση κατά των παραβατών της ελληνικής νομοθεσίας, σύμφωνα με τις ιδιαίτερες διατάξεις.

Το δικαίωμα καταγγελίας

Ο κάθε πολίτης μπορεί να καταγγείλει στην Επιτροπή της Ευρωπαϊκής Ένωσης την ύπαρξη μέτρων ή την άσκηση πρακτικής που συνιστούν παράβαση της κοινοτικής περιβαλλοντικής νομοθεσίας. Το δικαίωμα καταγγελίας ασκείται με την αποστολή επιστολής. Εάν η Επιτροπή συμπεράνει από τα καταγ-

γελλόμενα ότι υπάρχει πράγματι παράβαση κοινοτικού κανόνα, υποβάλλει με επιστολή της διευκρινιστικές ερωτήσεις στο κράτος μέλος και τάσσει προθεσμία για την απάντηση. Εάν το κράτος δεν απαντήσει μέσα στα χρονικά όρια που θέτει η επιστολή, ή η απάντησή του δεν είναι ικανοποιητική, τότε τίθεται η διαδικασία που προβλέπεται από το άρθρο 169 της Συνθήκης της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Ε.Ε.). Η Επιτροπή αποστέλλει στο κράτος μέλος προειδοποιητική επιστολή και ζητά από αυτό να υποβάλει παρατηρήσεις για τη διαπιστωθείσα παράβαση. Εάν η απάντηση του κράτους μέλους δεν είναι πάλι ικανοποιητική, η Επιτροπή διατυπώνει αιτιολογημένη γνώμη με μια δεύτερη επιστολή προς το κράτος μέλος. Σε περίπτωση που το κράτος δεν συμμορφωθεί με την κοινοτική νομοθεσία ούτε σε αυτό το στάδιο, η Επιτροπή προσφεύγει στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο.

Η Επιτροπή οφείλει να ενημερώσει τον πολίτη ή την περιβαλλοντική οργάνωση, που καταγγέλλει, για τα αποτελέσματα που είχε η καταγγελία τους. Όμως, η συνολική διαδικασία είναι εξαιρετικά μακρόχρονη και τις πιο πολλές φορές σταματά στο στάδιο της προειδοποιητικής επιστολής, γιατί τα κράτη φροντίζουν να απαντούν ικανοποιητικά.

Το δικαίωμα αναφοράς

Κάθε πολίτης έχει δικαίωμα να αναφέρει εγγράφως στην αρμόδια υπηρεσία του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου ⁴(ή να απευθυνθεί σε Ευρωβουλευτή) πραγματικά περιστατικά που πιθανόν συνιστούν παράβαση της κοινοτικής νομοθεσίας, άρα και της περιβαλλοντικής.

Η ειδική επιτροπή του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου εξετάζει τις αναφορές, που κατατίθενται και στη συνέχεια μπορεί να οργανώσει ακροάσεις ή επιτόπου αποστολές για τη διαπίστωση των καταγγελλόμενων γεγονότων (άρθρο 129 του Κανονισμού του Κοινοβουλίου).

Στη συνέχεια, το Κοινοβούλιο θέτει τις σχετικές ερωτήσεις στην Επιτροπή, η οποία οφείλει να ασκήσει έλεγχο στο καταγγελλόμενο κράτος και να ανακοινώσει το αποτέλεσμα στο Κοινοβούλιο. Στα πλαίσια του ελέγχου είναι δυνατό να τεθεί η διαδικασία παραπομπής του κράτους στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο.

Η αναφορά θα πρέπει να περιλαμβάνει το όνομα, το επάγγελμα, την εθνικότητα και το τόπο κατοικίας του υπογράφοντος.

Η αναφορά στον Συνήγορο του Πολίτη της Ελληνικής Πολιτείας

Συνέχεια του δικαιώματος στην πληροφόρηση αλλά και αποτέλεσμα της απαίτησης για ενεργό συμμετοχή των πολιτών στα δρώμενα της Ελληνικής Πο-

⁴Η διεύθυνση του Γραφείου Αθηνών είναι Λεωφ.Αμαλίας 8 Αθήνα.

λιτείας, αποτελεί η δυνατότητα αναφοράς στον Συνήγορο του Πολίτη. Κάθε πολίτης μπορεί να απευθυνθεί με γραπτό κείμενο στην Αρχή "Συνήγορο του Πολίτη"⁵, δίνοντας πληροφορίες σχετικά με τη δυσλειτουργία της Διοίκησης που υπέπεσε στην αντίληψή του. Η Αρχή προβαίνει σε κάθε ενέργεια για την επανόρθωση της δυσλειτουργίας, ενημερώνοντας παράλληλα τον ενδιαφερόμενο πολίτη.

Ο Συνήγορος του Πολίτη, θεσμός παγκόσμια γνωστός ως Ombudsman, ιδρύθηκε στην Ελλάδα με τον Ν.2477/1997 ως ανεξάρτητη διοικητική αρχή και με σκοπό την προστασία του πολίτη, την καταπολέμηση της κακοδιοίκησης και την τήρηση της νομιμότητας. Ο Συνήγορος του Πολίτη ιδίως ερευνά τις περιπτώσεις κατά τις οποίες όργανο δημόσιας υπηρεσίας, ατομικό ή συλλογικό, προσβάλλει με πράξη ή παράλειψή του δικαίωμα του πολίτη, αρνείται να εκπληρώσει υποχρέωση που επιβάλλεται από τον νόμο ή δικαστική απόφαση, καθώς και τις περιπτώσεις κατά τις οποίες το δημόσιο όργανο ενεργεί κατά παράβαση της χρηστής διοίκησης, της διαφάνειας ή κατά κατάχρηση εξουσίας.

Ο πολίτης που θέλει να αναφερθεί στον Συνήγορο του Πολίτη, πρέπει να υποβάλλει ενυπόγραφη αναφορά μέσα σε έξι μήνες αφότου έλαβε γνώση του περιστατικού κακοδιοίκησης.

⁵Η διεύθυνση της Αρχής είναι Χατζηγιάννη Μέξη 5 Αθήνα, και στο internet www.synigoros.gr

Η αναφορά στον Συνήγορο του Πολίτη του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου

Η αναφορά στον Συνήγορο του Πολίτη (Ombudsman) του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου γίνεται κατά τον ίδιο τρόπο που ασκείται το δικαίωμα της αναφοράς και επιφέρει τα ίδια αποτελέσματα. Η διαφορά έγκειται στο ότι η αναφορά στον Ombudsman αφορά κατά κύριο λόγο παραβάσεις της περιβαλλοντικής νομοθεσίας από όργανα και υπηρεσίες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Τέτοια περιστατικά έχουν σημειωθεί επανειλημμένα στο παρελθόν, όταν έργα χρηματοδοτούμενα από το Γεωργικό ή Περιφερειακό Ταμείο της Ε.Ε. είχαν καταστροφικές επιπτώσεις σε ευαίσθητες περιοχές.

Παραδείγματα συμμετοχικής διαδικασίας

Εκείνο που ενδιαφέρει κυρίως είναι, σε τι ενέργειες μπορεί να προβεί άμεσα μια ομάδα νέων / μαθητών, στην περίπτωση που αντιλαμβάνονται την άσκηση καταστροφικών για τη φύση δραστηριοτήτων. Ας επεξεργαστούμε λοιπόν μία σειρά υποθέσεων.

Ας υποθέσουμε ότι διαπιστώνουμε σε μία προστατευόμενη φυσική περιοχή την άσκηση π.χ.

α) **βοσκής**. Στην αρχή πρέπει να πληροφορηθούμε αν απαγορεύεται ή σε περίπτωση που επιτρέπεται, τους όρους με τους οποίους ασκείται η βοσκή στην περιοχή αυτή. Αυτήν την πληροφορία μπορούμε να την έχουμε από την Διεύθυνση Γεωργίας ή Αγροτικής Ανάπτυξης της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης, στα διοικητικά όρια της οποίας ανήκει η περιοχή που μας ενδιαφέρει, ή από το Δασαρχείο, αν πρόκει-

ται για δασική περιοχή. Σε περίπτωση που η δραστηριότητα της κτηνοτροφίας ασκείται παράνομα μπορούμε να αποστείλουμε κάθε παρατήρησή μας εγγράφως στις δύο προηγούμενες δημόσιες αρχές, όπου μπορούμε επίσης να ζητήσουμε να μας γνωστοποιηθεί τι μέτρα λήφθηκαν για την προστασία της φύσης.

β) **αυθαίρετης δόμησης**. Η διαδικασία που ακολουθούμε είναι η ίδια με την προηγούμενη. Σε αυτήν την περίπτωση απευθυνόμαστε στην Δ/ση Πολεοδομίας της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης - αν πρόκειται για δασική περιοχή και στο Δασαρχείο - και μπορούμε να ζητήσουμε την άμεση κατεδάφιση του αυθαιρέτου κτίσματος.

γ) **λαθροθηρίας**. Η διαδικασία είναι η ίδια και η δημόσια αρχή στην οποία απευθυνόμαστε είναι το Δασαρχείο, όπου αναφέρουμε κάθε πληροφορία που μπορεί να βοηθήσει στον εντοπισμό αυτών που παρανόμησαν.

δ) **μεταλλείων - λατομείων**. Η διαδικασία που ακολουθούμε είναι η ίδια με την προηγούμενη. Σε αυτήν την περίπτωση απευθυνόμαστε στην Δ/ση Βιομηχανίας της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης και αν πρόκειται για δασική περιοχή και στο Δασαρχείο. Αν ο χώρος όπου διενεργήθηκε η εξορυκτική δραστηριότητα εγκαταλείφθηκε χωρίς να έχει γίνει αποκατάσταση του χώρου, μπορούμε να ζητήσουμε την άμεση αποκατάσταση σύμφωνα με τους όρους που προβλέπει η εγκριτική πράξη των περιβαλλοντικών όρων.

ε) **μπαζωμάτων**. Η διαδικασία είναι η ίδια. Στην Δ/ση Πολεοδομίας της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης

-αν πρόκειται για δασική περιοχή και στο Δασαρχείο που απευθυνόμαστε, μπορούμε να ζητήσουμε την άμεση απελευθέρωση του χώρου που καταλήφθηκε από τη ρίψη των μπαζωμάτων, επισημαίνοντας παράλληλα τους κινδύνους που συνεπάγονται για την οικολογική ισορροπία του φυσικού χώρου και την αισθητική αλλοίωση του τοπίου.

στ) **ρίψης σκουπιδιών**. Απευθυνόμαστε εγγράφως στον αρμόδιο Δήμο επισημαίνοντας την παρανομία της ανεξέλεγκτης ρίψης σκουπιδιών και δηλώνουμε παράλληλα την διάθεση συμμετοχής μας σε κάθε ανάληψη πρωτοβουλίας από πλευράς του, για την οργάνωση ομάδων πολιτών με αντικείμενο τον καθαρισμό της περιοχής.

Η κατάθεση μηνυτήριας αναφοράς είναι δυνατή σε κάθε περίπτωση.

ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΑΡΕΤΣΟΣ

**Προδιαγραφές μελετών
διαχείρισης περιβάλλοντος
οικολογικά ευαίσθητων
περιοχών**

Το κείμενο, πριν δοθεί για έκδοση, το διάβασε ο κ. Παναγιώτης Δημόπουλος, επίκουρος καθηγητής Οικολογίας της Βλάστησης του Τμήματος Διαχείρισης Περιβάλλοντος και Φυσικών Πόρων του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων.

*Γιώργος Καρέτσος**

**ΠΡΟΔΙΑΓΡΑΦΕΣ ΜΕΛΕΤΩΝ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ
ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ ΟΙΚΟΛΟΓΙΚΑ
ΕΥΑΙΣΘΗΤΩΝ ΠΕΡΙΟΧΩΝ**

Στο κείμενο που ακολουθεί γίνεται μια προσπάθεια σφαιρικής προσέγγισης των γενικών αρχών διαχείρισης περιβάλλοντος, που αναφέρονται σε φυσικές περιοχές, όπως αυτές εξάγονται από τις σχετικές μελέτες.

Μια πλήρης μελέτη διαχείρισης μιας φυσικής περιοχής, συγκροτείται από τα εξής έξι θεμελιώδη κεφάλαια:

- καθορισμός του σκοπού διαχείρισης,
- ανάλυση της υφιστάμενης κατάστασης της περιοχής,
- συμπεράσματα και επισημάνσεις που προκύπτουν από την παραπάνω ανάλυση,
- προτάσεις για εφαρμογή μέτρων για την επίτευξη ορισμένων στόχων με συγκεκριμένα μέτρα,
- οικονομική ανάλυση για την εκτίμηση του κόστους εφαρμογής και
- χρονοδιάγραμμα και ιεράρχηση εφαρμογής των βραχυπρόθεσμων και μακροπρόθεσμων μέτρων.

*Δασολόγος, Ερευνητής του Τομέα Δασικής Οικολογίας του Ινστιτούτου Μεσογειακών Δασικών Οικοσυστημάτων και Τεχνολογίας Δασικών Προϊόντων Αθηνών.

I. ΣΚΟΠΟΣ

Όταν προκύπτει θέμα διαχείρισης κάποιας περιοχής, πρωταρχικός στόχος είναι ο καθορισμός του σκοπού της διαχείρισης. Συνήθως ο σκοπός προκύπτει από το προηγούμενο καθεστώς διαχείρισής της και από τα τρέχοντα προβλήματα που σχετίζονται με το φυσικό περιβάλλον και τις κοινωνικοπολιτικές δραστηριότητες που αναπτύσσονται στον ευρύτερο χώρο, καθώς και τους γενικότερους στόχους της πολιτείας σε εθνικό και διεθνές επίπεδο.

II. ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ

Το βασικό αυτό κεφάλαιο, υποδιαιρείται στα παρακάτω επιμέρους κεφάλαια, με στόχο τη σαφέστερη και πληρέστερη ανάλυση του χώρου.

1. ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΗ ΘΕΣΗ - ΟΡΙΑ - ΕΚΤΑΣΗ

Προσδιορίζεται γεωγραφικά η προς μελέτη περιοχή με ζεύγη συντεταγμένων και αποδίδεται εποπτικά σε κάποιο χάρτη προσανατολισμού μικρής σχετικά κλίμακας. Δηλαδή σ' ένα χάρτη της Ελλάδας μεγέθους μιας σελίδας, προσδιορίζεται με μια ευδιάκριτη κουκίδα, η περιοχή μελέτης. Στη συνέχεια τοποθετούνται τα όριά της και προσμετράται η έκτασή της σε χάρτες κατάλληλης κλίμακας. Η επιλογή της κλίμακας των χαρτών έχει μεγάλη σημασία και καθορίζεται από το βαθμό λεπτομέρειας που επιδιώκουμε και στην οποία σκοπεύουμε να εργασθούμε.

2. ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ ΥΠΑΓΩΓΗ

Περιγράφεται με λεπτομέρεια το διοικητικό καθεστώς της περιοχής, δηλαδή από ποιες υπηρεσίες

διοικείται και ποιες εξουσίες δικαστικές ή εκτελεστικές έχουν την ευθύνη και την εποπτεία του χώρου.

3. ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑΚΟ ΚΑΘΕΣΤΩΣ

Περιγράφεται το ιδιοκτησιακό καθεστώς της περιοχής και αποδίδεται χαρτογραφικά, ώστε να γνωρίζουμε πώς κατανέμονται στο χώρο οι ιδιοκτησίες και να μην προσκρούουν πιθανά μέτρα διαχείρισης στο καθεστώς αυτό.

4. ΦΥΣΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

Το φυσικό περιβάλλον υποδιαιρείται σε τρία υποκεφάλαια, το **αβιοτικό** (μη έμβιο) περιβάλλον, το **βιοτικό** (έμβιο) περιβάλλον και το **τοπίο**.

4.1 Αβιοτικό περιβάλλον

Με τον όρο αβιοτικό περιβάλλον εννοούμε όλους εκείνους τους παράγοντες που συναπαρτίζουν τα μη έμβια στοιχεία του περιβάλλοντος και βρίσκονται σε στενή συνάφεια με τα έμβια στοιχεία, των οποίων η επιβίωση εξαρτάται άμεσα απ' αυτούς, ήτοι:

α) Το ανάγλυφο

Εδώ αναλύονται οι τοπογραφικοί παράγοντες και η φυσιογραφία της περιοχής, αποτέλεσμα των οποίων είναι η συνολική τρισδιάστατη εικόνα της περιοχής, απ' όπου προκύπτουν το πλήθος των εκθέσεων, των κλίσεων και γενικότερα η διαμόρφωση της περιοχής που επηρεάζει τους έμβιους οργανισμούς που διαβιούν εκεί.

β) Τα πετρώματα και τα εδάφη

Τα πετρώματα αποτελούν το γεωλογικό υπόβαθρο της περιοχής. Η φύση των πετρωμάτων (ηφαιστειακά, ιζηματογενή, μεταμορφωσιγενή), καθώς και ο τεκτονισμός τους επηρεάζουν το βάθος τη μηχανική και τη χημική σύσταση των εδαφών, απ' τα οποία εξαρτάται τουλάχιστον η χλωριδική σύνθεση και η βλάστηση της περιοχής, όπως επίσης οι συνθήκες εδαφογένεσης και οι πιθανές μελλοντικές εξελίξεις της τοπογραφικής διαμόρφωσης σε σχέση με τη διαβρωσιμότητά τους.

γ) Το κλίμα

Ένας απ' τους σημαντικότερους παράγοντες που επηρεάζουν άμεσα τους έμβιους οργανισμούς, είναι το κλίμα της περιοχής που διαμορφώνεται από το πλήθος των μετεωρολογικών παραμέτρων (θερμοκρασίες, βροχοπτώσεις, ηλιοφάνεια, άνεμοι, σχετική υγρασία κλπ) και αποτελεί το αίτιο και το αποτέλεσμα της φύσης της βλάστησης που αναπτύσσεται κάτω από τις δεδομένες κλιματικές συνθήκες. Για την εκτίμηση των κλιματικών συνθηκών χρησιμοποιούμε τα μετεωρολογικά δεδομένα των πλησιέστερων μετεωρολογικών σταθμών, τουλάχιστον μιας κλιματικής περιόδου (15 έτη).

δ) Υδρολογία - Ποιότητα νερών

Η υδρολογία αφορά κυρίως την κατάσταση ενός βασικού στοιχείου της ζωής, «το νερό». Η υδρολογική κατάσταση κάποιας περιοχής εξαρτάται από τα ατμοσφαιρικά κατακρημνίσματα (χιόνι, χαλάζι, βροχή κλπ), το ανάγλυφο, καθώς και από το γεωλογικό υ-

πόβαθρο και τον τεκτονισμό του. Μεγάλη σημασία δίνεται στο δίκτυο των ρεμάτων και των υδρολογικών λεκανών, που αποτελούν κλειστά και αυτοτελή οικοσυστήματα. Μετριοούνται οι εποχικές υδατοπαροχές των ρεμάτων, η φύση της ροής (συνεχής, εποχική), οι κλίσεις των λεκανών απορροής, το μήκος και ο μισανδρισμός των ρεμάτων και συσχετίζονται με φαινόμενα πλημμυρών, διαβρώσεων κλπ. Επίσης γίνεται καταγραφή των πηγών και της φύσης της ροής τους. Ακολουθεί χημική ανάλυση του νερού για την εκτίμηση της ποιότητάς του.

Το πιο σημαντικό πάντως στοιχείο της υδρολογίας είναι η συμβολή της στην ερμηνεία της δυναμικής αλλαγής του τοπίου, εφόσον το νερό δεν αποτελεί μόνο τη βασική χημική διαλυτική ουσία αλλά σε συνδυασμό με την κίνησή του, το διαφοροποιεί αενάως.

4.2 Βιοτικό περιβάλλον

Δύο κατηγορίες ζωντανών οργανισμών συναποτελούν το βιοτικό περιβάλλον από τη μία η Χλωρίδα και η Βλάστηση από κοινού και από την άλλη η Πανίδα.

α) Βλάστηση - Χλωρίδα

Με τον όρο **βλάστηση** εννοούμε το σύνολο της χλωρίδας της περιοχής με την έννοια κυρίως της ποσότητας (πλούσια ή φτωχή) και της μορφής της (πυκνά ή αραιά δάση, θαμνώνες, φρύγανα κλπ), ενώ με τον όρο **χλωρίδα** εννοούμε τη σύνθεση της βλάστησης ή το σύνολο των ξεχωριστών ειδών που την αποτελούν. Για να ξεκαθαρίσουμε τους δύο διαφορετι-

κούς όρους αναφέρουμε σαν παράδειγμα τον Υ-μητό, ο οποίος χαρακτηρίζεται από φτωχή βλάστηση από πλούσια όμως χλωρίδα.

Συνήθως σε κάθε μελέτη περιβάλλοντος γίνεται λεπτομερής ανάλυση της βλάστησης σε βασικές κατηγορίες ή φυσιογνωμικούς τύπους (τύποι δασών, τύποι θαμνώνων, τύποι φρυγάνων κλπ), ή φυτοκοινωνιολογικούς τύπους (με βάση τη λεπτομερή χλωριδική τους σύνθεση), ή τύπους οικοτόπων, όπως ελιάς - χαρουπιάς, σχίνου - ράμνου, ελάτης - μαύρης πεύκης κλπ. Δευτερευόντως η βλάστηση αναλύεται σε ορόφους (κατακόρυφη διαδοχή των ζωνών βλάστησης), ανάλογα με τις κλιματικές και γεωγραφικές συνθήκες εξάπλωσής της, όπως θερμομεσογειακός όροφος, μεσομεσογειακός όροφος, υπερμεσογειακός όροφος βλάστησης κλπ. Από την παραπάνω ανάλυση εντοπίζονται πιθανόν σπάνιοι ή χαρακτηριστικοί οικοτόποι που χρήζουν ιδιαίτερης προσοχής και διαχείρισης.

Όσον αφορά τη χλωρίδα, γίνονται λεπτομερείς κατάλογοι της χλωρίδας της περιοχής μελέτης, με βάση τη συλλογή και τον προσδιορισμό των ξεχωριστών ειδών και εντοπίζονται τα σπάνια, τα ενδημικά, τα απειλούμενα ή τέλος τα προστατευόμενα είδη της χλωρίδας, που αναφέρονται σε εθνικούς ή διεθνείς καταλόγους (Red Data Book, κατάλογος της IUCN, οδηγίες της Ε.Ε κλπ). Οι βιότοποι των παραπάνω ειδών χρήζουν ιδιαίτερης προστασίας. Επίσης, από το συνολικό χλωριδικό κατάλογο βγαίνουν τα λεγόμενα βιολογικά φάσματα, τα οποία βοηθούν στην εξαγωγή συμπερασμάτων για τον τύπο της χλωρίδας σε σχέση με τις κλιματικές συνθήκες της περιοχής, ή

για τις γεωγραφικές προελεύσεις της χλωρίδας (μεσογειακή, μεσευρωπαϊκή, ασιατική κλπ).

β) Πανίδα

Με τον όρο πανίδα εννοούμε το σύνολο των ζώων που διαβιούν σε μια περιοχή που με τη σειρά τους κατατάσσονται σε δύο μεγάλες κατηγορίες στα **σπονδυλωτά** και τα **ασπόνδυλα**. Στα σπονδυλωτά συμπεριλαμβάνονται τα θηλαστικά, τα πτηνά, τα ερπετά, τα αμφίβια και τα ψάρια, ενώ στα ασπόνδυλα συμπεριλαμβάνονται τα έντομα, και τα μαλάκια.

Κατά αντιστοιχία με τη χλωρίδα, γίνονται και για την πανίδα κατάλογοι των ειδών που παρατηρούνται στην περιοχή μελέτης και αντλούνται συμπεράσματα ανάλογα με την ποσότητα των ζώων που διαβιούν εκεί, ή με τη φύση της διαβίωσης (εάν μένουν μόνιμα ή είναι περαστικά) ή ακόμη και με τη φύση των ενδαιτημάτων της πανίδας.

Αντίστοιχα εντοπίζονται και εδώ τα σπάνια, τα ενδημικά και τα απειλούμενα είδη καθώς και οι βιότοποί τους για τους ίδιους λόγους με εκείνους που προαναφέραμε και για τη χλωρίδα. Επιπλέον, οι κατάλογοι των ζώων συνοδεύονται από διάφορα σύμβολα που προσδιορίζουν το καθεστώς διαβίωσης, καθώς και τις ενδείξεις των διαφόρων καταλόγων διεθνών συνθηκών, οδηγιών κλπ, για το βαθμό σπανιότητας ή απειλής.

4.3 Τοπίο

Η περιγραφή του τοπίου είναι μια καθαρά υποκειμενική υπόθεση, αλλά συνηθίζεται να είναι απαραίτητο στοιχείο εκτίμησης της ποιότητας κάποιας

περιοχής. Στηρίζεται κυρίως στην αισθητική ανάλυση του χώρου σε σχέση με τα οπτικά της χαρακτηριστικά.

5. ΑΝΘΡΩΠΟΓΕΝΕΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

Ανθρωπογενές περιβάλλον θεωρούμε το περιβάλλον που προέκυψε από την ανθρώπινη δραστηριότητα. Θα μπορούσαμε να πούμε ότι η ανθρώπινη παρουσία στη φύση είναι ένας συνεχής αγώνας, που συνδέεται με την προσπάθεια του πρώτου να αξιοποιήσει τους φυσικούς πόρους, ή να δεσμεύσει φυσικές δυνάμεις προς όφελός του. Έτσι προέκυψε ένα περιβάλλον που φέρει έντονα τη σφραγίδα της παρουσίας του και συνδέεται άμεσα με τις δραστηριότητές του. Η ιστορία και η σύγχρονη καταγραφή αυτών των δραστηριοτήτων μας βοηθά να κατανοήσουμε τις μόνιμες ή προσωρινές αλλαγές του περιβάλλοντος και να διαπιστώσουμε, να προγραμματίσουμε ή να αποτρέψουμε τις πιθανές μελλοντικές αλλαγές. Για την ερμηνεία των παραπάνω χρησιμοποιούμε ιστορικά, στατιστικά και οικονομικά στοιχεία.

Μια βασική μελέτη που αφορά το ανθρωπογενές περιβάλλον στηρίζεται στην ανάλυση των ακόλουθων τομέων:

5.1 Οικισμοί

Γίνεται καταγραφή όλων των οικισμών στην περιοχή μελέτης και κατατάσσονται σύμφωνα με το μέγεθος και την κοινωνική τους οργάνωση σε δήμους, κοινότητες και οικισμούς. Η έκταση και η πυκνότητά τους, τα αρχιτεκτονικά τους στοιχεία, η διατήρηση της παράδοσης, η πολεοδομία τους, το δίκτυο ύδρευσης

και αποχέτευσης και τέλος ο τρόπος διάθεσης των απορριμάτων, φανερώνουν τη σημασία τους και την εναρμονισή τους ή μη με το περιβάλλον.

5.2 Πληθυσμός - Δημογραφικά στοιχεία

Καταγράφεται ο σημερινός πληθυσμός κατά δήμους, κοινότητες και οικισμούς, σύμφωνα με τις προηγούμενες και την τελευταία απογραφή και εκτιμάται η μεταβολή του. Γίνεται προσπάθεια ερμηνείας της μεταβολής του πληθυσμού και εκτιμούνται οι τάσεις αύξησης ή μείωσης του. Οι δείκτες μεταβολής του πληθυσμού έχουν σημασία για την εκτίμηση του βαθμού της ανθρωπογενούς πίεσης, που ασκείται στο περιβάλλον.

5.3 Πρωτογενής τομέας

Με τον όρο «πρωτογενής τομέας» εννοούμε τις ανθρώπινες δραστηριότητες που σχετίζονται με την άμεση εκμετάλλευση της γης. Οι βασικές δραστηριότητες που έχουν τέτοιο χαρακτήρα είναι οι ακόλουθες:

5.3.1 Γεωργία

Η γεωργία είναι από τις αρχαιότερες ανθρώπινες δραστηριότητες και συνετέλεσε στη δημιουργία μόνιμων οικισμών. Η ιστορική της εξέλιξη αποτυπώνεται στη μορφή του σημερινού περιβάλλοντος ενώ η σύγχρονη ανάλυσή της προϋδεάζει το μέλλον της. Συνήθως οι γεωργικές καλλιέργειες καταλαμβάνουν τα πιο γόνιμα εδάφη και κατά το μάλλον ή ήττον τα πλέον επίπεδα τμήματα κάποιας περιοχής.

Η καταγραφή του τύπου των γεωργικών καλλιεργειών (μονοετείς, πολυετείς, αρδευόμενες ή μη), του

είδους και της έκτασής τους, έχει ιδιαίτερη σημασία για την αξιολόγηση αυτής της δραστηριότητας. Επίσης, οι εγκαταλειμμένες γεωργικές εκτάσεις φανερώνουν τις προηγούμενες ή τις πρόσφατες αλλαγές στο περιβάλλον. Η εντατικότητα των καλλιεργειών, η χρήση λιπασμάτων ή φυτοφαρμάκων και οι δαπανούμενες ποσότητες των παραπάνω σκευασμάτων, δηλώνουν ή προδιαγράφουν το μέλλον τους καθώς και τις επιπτώσεις τους στο γειτονικό και ευρύτερο περιβάλλον.

5.3.2 Κτηνοτροφία

Μια άλλη σημαντική οικονομική δραστηριότητα του πρωτογενή τομέα είναι η κτηνοτροφία. Συνήθως χωρίζεται σε νομαδική και εσταβλισμένη. Η νομαδική κτηνοτροφία επέφερε και συνεχίζει να επιφέρει σημαντικές αλλαγές κυρίως στη φυσική βλάστηση, όχι μόνο με την ίδια την άσκηση της βοσκής αλλά και με τις παράλληλες ανθρώπινες δραστηριότητες, όπως προσωρινές ή μόνιμες κτηνοτροφικές εγκαταστάσεις, πυρκαγιές για τη δημιουργία βοσκοτόπων και υλοτομίες, με άμεσο αποτέλεσμα την καταστροφή των φυσικών δασών και δευτερευόντως την απώλεια γόνιμου εδάφους λόγω των διαβρώσεων που επακολούθησαν. Η συνέχιση αυτής της δραστηριότητας αξιολογείται σε σχέση με την απασχόληση του ορεινού πληθυσμού και το βαθμό πίεσής της στο φυσικό περιβάλλον.

Η εσταβλισμένη κτηνοτροφία δεν επηρεάζει άμεσα το φυσικό περιβάλλον, εκτός των τοπικών εγκαταστάσεων, αλλά σχετίζεται με την εντατική εκμετάλλευση του ζωικού κεφαλαίου, που απαιτεί μό-

νιμη φροντίδα, ποιότητα εγκαταστάσεων, κτηνιατρική υποστήριξη, έλεγχο της διατροφής, γενετικά βελτιωμένες ράτσες και άμεση εξάρτηση από τον κύκλο εμπορίας των προϊόντων.

5.3.3 Δασοπονία

Η δασοπονία στη χώρα μας ασκήθηκε κατά κάποιο τρόπο συστηματικά τα τελευταία εκατό χρόνια. Είναι αλήθεια ότι αποτελεί ένα βασικό οικονομικό παράγοντα για τη διαβίωση του ορεινού πληθυσμού, όχι μόνο από την εμπορία των δασικών προϊόντων αλλά και από την άμεση χρήση τους. Τα σημαντικότερα βέβαια δάση της χώρας μας καταστράφηκαν για να καλύψουν ανάγκες γεωργικών γαιών. Έτσι τα οικονομικότερα δάση μας πλέον, έχουν περιορισθεί στον ορεινό χώρο, με εγγενή προβλήματα εκμετάλλευσης, λόγω του ορεινού τους χαρακτήρα. Επιπλέον τα περισσότερα δάση της χαμηλής και της παράλιας κυρίως ζώνης, είναι εκτός διαχείρισης, λόγω του περιορισμένου οικονομικού τους ρόλου.

Τα βασικά αυτά χαρακτηριστικά των δασών, συνήθως συναντώνται σ' όλες τις προς μελέτη περιοχές. Στις μελέτες διαχείρισης εξετάζονται οι τρόποι εκμετάλλευσης των δασών και των δασικών εν γένει εκτάσεων. Αναλόγως βέβαια του σκοπού διαχείρισης, παραμένουν ή αναθεωρούνται οι υφιστάμενοι τρόποι διαχείρισης, αλλά επιπλέον υπεισέρχονται και νέες έννοιες διαχείρισης, κάτω από το πρίσμα της λεγόμενης «δασοπονίας πολλαπλών σκοπών», που εξυπηρετεί όχι μόνο άμεσα οικονομικές ανάγκες αλλά και ανάγκες που δεν μπορούν να αποτιμηθούν εύκολα με οικονομικά μεγέθη. Ο κοινωνικός ρόλος των

δασών για παράδειγμα που εξυπηρετεί ανάγκες αναψυχής, προστασίας ή διατήρησης του τυπικού τους χαρακτήρα, είναι μια σύγχρονη κοινωνική απαίτηση.

Στο παρόν κεφάλαιο εξετάζεται επίσης η θηραματοπονία που αποτελεί δευτερεύουσα δασική δραστηριότητα. Αν και ο όρος «θηραματοπονία» είναι σήμερα υπό αίρεση και κανονικά θα έπρεπε να εξετάζεται στο κεφάλαιο της πανίδας, λόγω παράδοσης συνεχίζει προς το παρόν να εξετάζεται ως οικονομική δραστηριότητα λόγω της άσκησης της θήρας. Εδώ εξετάζεται η κατάσταση του «θηραματικού κεφαλαίου», διάφοροι τεχνητοί τρόποι αύξησής του με την ύπαρξη ή δημιουργία καταφυγίων θηραμάτων, μέσω έλεγχου της θήρας, με την ύπαρξη θηροφυλάκων κλπ, από τη μια πλευρά και ο αριθμός των κυνηγών, η εποχή άσκησης της θήρας, ο τρόπος άσκησης της, η λαθροθηρία και ο έλεγχός της από την άλλη.

Τέλος, εξετάζονται και ελέγχονται οι αρχές της «αιφορικής διαχείρισης», που για τη δασοπονία αποτελούν παράδοση, ανεξάρτητα του ότι τελευταία ο όρος της αιφορίας υπεισέρχεται σ' όλες τις οικονομικές δραστηριότητες.

5.3.4 Μεταλλευτική – Λατομική Δραστηριότητα

Η μεταλλευτική και λατομική δραστηριότητα στο παρελθόν ασκούσαν με αρκετά ήπιο τρόπο χωρίς να δημιουργεί σοβαρά προβλήματα στο περιβάλλον. Σήμερα όμως η δραστηριότητα αυτή χαρακτηρίζεται τουλάχιστον για τη χώρα μας από την εκμετάλλευση του ορυκτού πλούτου ερήμην του περιβάλλοντος.

Επιπλέον, οι σύγχρονες μεταλλευτικές επιχειρήσεις με την ευχέρεια χρήσης τεράστιων μηχανημάτων, έχουν τη δυνατότητα να επιφέρουν τεράστιες και μόνιμες αλλαγές. Η υποχρέωσή τους από το νόμο να αποκαθιστούν την εκμεταλλευμένη περιοχή, συνήθως καταστρατηγείται, ενώ το βασικότερο χαρακτηριστικό είναι το γεγονός ότι το κόστος αποκατάστασης δεν συνυπολογίζεται στο συνολικό κόστος της επιχείρησης.

Έτσι επιμέρους σκοπός της διαχειριστικής μελέτης, είναι να αξιολογήσει το συμφέρον ύπαρξης τέτοιων εκμεταλλεύσεων σε σχέση με τη ζημιά στο περιβάλλον, να χωροθετήσει σε αντίθετη περίπτωση, ή να επιβάλει αποτελεσματικότερο έλεγχο και τρόπους αποκατάστασης των εκμεταλλεύσεων.

5.4 Δευτερογενής τομέας

Ο δευτερογενής τομέας της οικονομίας σχετίζεται με την περαιτέρω επεξεργασία των πρώτων υλών. Στις διαχειριστικές μελέτες εξετάζονται οι βασικοί τομείς που τον συναποτελούν, δηλαδή βιομηχανία και εμπόριο, από την άποψη του βαθμού ευρωστίας τους και της σχέσης τους κυρίως με την οικονομική κατάσταση του πληθυσμού της περιοχής και των έμμεσων ή άμεσων επιπτώσεών τους στο περιβάλλον.

5.4.1 Βιομηχανία - Βιοτεχνία

Το σύνολο της βιομηχανίας και της βιοτεχνίας της περιοχής μελέτης καθώς και το είδος τους και η μορφή ανάπτυξής τους προσδιορίζουν τις δυνατότητες απασχόλησης του τοπικού πληθυσμού. Επιπλέον, διαφαίνονται οι δυνατότητες ανάπτυξης των συν-

επίκουρων επαγγελματιών. Ο βαθμός ανάπτυξης της βιομηχανίας και της βιοτεχνίας προσδιορίζει επίσης γενικά το βαθμό απεξάρτησης ή μη του πληθυσμού από τον πρωτογενή τομέα. Επίσης, εξετάζεται εάν η χωροθέτηση των βιομηχανικών περιοχών επηρεάζει άμεσα ή έμμεσα την υπό διαχείριση περιοχή.

5.4.2 Εμπόριο

Τα ίδια με τα παραπάνω ισχύουν και εδώ.

5.5 Τριτογενής τομέας

Ο τριτογενής τομέας αναφέρεται στο σύνολο των υπηρεσιών που προσφέρονται στην περιοχή μελέτης. Οι βασικότερες υπηρεσίες που ενδιαφέρουν μια μελέτη διαχείρισης είναι οι εξής:

5.5.1 Συγκοινωνίες

Το κεφάλαιο αυτό αφορά τις υφιστάμενες και προγραμματιζόμενες χερσαίες, θαλάσσιες και εναέριες επικοινωνίες, καθώς και το τηλεπικοινωνιακό δίκτυο της υπό μελέτη περιοχής. Καταγράφεται το μήκος των υφισταμένων οδών κατά κατηγορίες (εθνικές, δημόσιες, αγροτικές και δασικές οδοί) και αξιολογείται η ποιότητα τόσο του δικτύου, όσο και των μέσων μεταφοράς, καθώς και η συχνότητα επικοινωνίας. Επίσης γίνονται αντίστοιχες αναφορές στο τυχόν σιδηροδρομικό, θαλάσσιο, εναέριο δίκτυο καθώς και στην κατάσταση του τηλεφωνικού δικτύου. Όλα τα παραπάνω στοιχεία θα πρέπει να φαίνονται στους χάρτες που συνοδεύουν τη μελέτη.

Το δίκτυο συγκοινωνιών έχει ιδιαίτερη σημασία λόγω του ότι παρουσιάζει από τη μια πλευρά τον

βαθμό προσπελασιμότητας της περιοχής και τις δυνατότητες εξυπηρέτησης των επισκεπτών από την άλλη.

5.5.2 Εκπαίδευση - Πολιτιστικά - Αθλητισμός

Στο παρόν κεφάλαιο αναπτύσσεται η κατάσταση της εκπαίδευσης από την άποψη της υποδομής των κτιριακών εγκαταστάσεων των εκπαιδευτηρίων, των πολιτιστικών (συλλόγων, θεάτρων κλπ) και των αθλητικών εγκαταστάσεων (γηπέδων σταδίων, ορειβατικών καταφυγίων κλπ). Επίσης καταγράφονται οι πολιτιστικές εκδηλώσεις και οι σημαντικές τοπικές γιορτές. Το πλήθος των εγκαταστάσεων και των εκδηλώσεων φανερώνει το βαθμό ζωτικότητας της περιοχής.

5.5.3 Δημόσια Υγεία

Η καταγραφή των παρεχομένων υπηρεσιών, το πλήθος των αγροτικών ιατειών, των κέντρων υγείας και η δυναμικότητα των νοσοκομείων δηλώνει την κατάσταση της δημόσιας υγείας και το βαθμό εξυπηρέτησης των κατοίκων και των επισκεπτών.

5.5.4 Τουρισμός

Ο βαθμός ανάπτυξης του τουρισμού φαίνεται από τα στατιστικά στοιχεία που σχετίζονται με το πλήθος των επισκεπτών, την εποχική συχνότητα και την ύπαρξη υποδομής κλινών, εστιατορίων και άλλων εξυπηρετήσεων. Επίσης ενδιαφέρει η μορφή του τουρισμού (αρχαιολογικός, ορεινός, υγείας κλπ) και καταγράφονται τα σημαντικότερα αξιοθέατα, κέντρα

και στοιχεία της περιοχής, καθώς και οι τοπικές εκδηλώσεις τουριστικού ενδιαφέροντος.

III. ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΕΙΣ - ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Στο κεφάλαιο αυτό επισημαίνονται τα σημαντικότερα στοιχεία που προκύπτουν κατά θέμα από την ανάλυση της υφιστάμενης κατάστασης. Στην ουσία, ανατρέχουμε ξανά τον παραπάνω κατάλογο θεμάτων αλλά παραμένουμε μόνο στις επισημάνσεις. Αναλυτικότερα αναφερόμαστε στα εξής:

1. ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑΚΟ ΚΑΘΕΣΤΩΣ

Αναφέρονται τυχόν προβλήματα αποσαφήνισης ορίων, αναγκών απαλλοτριώσεων, άρσεων δουλειών κλπ.

2. ΦΥΣΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

2.1 Ανάγλυφο - πετρώματα - εδάφη

Επισημαίνονται τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της περιοχής σε σχέση με το ανάγλυφο (κυριαρχία κλίσεων, εκθέσεων κλπ), τα πετρώματα (φύση, τεκτονισμός) και τα εδάφη (γονιμότητα, διαβρωσιμότητα) και εντοπίζονται περιοχές ιδιαίτερης φυσικής αξίας ή ιδιαίτερης ευαισθησίας για ανάδειξη ή προστασία αντίστοιχα.

2.2 Κλίμα

Εδώ συσχετίζονται οι περιοχές ανάλογα με το τοπικό μικροκλίμα και αξιολογούνται σχετικά με τις εποχικές ιδιαιτερότητες, όπως για παράδειγμα η διάρκεια των χιονοπτώσεων και η διατήρηση του

χιονιού επί του εδάφους, καθορίζει εάν η περιοχή είναι κατάλληλη για δημιουργία χιονοδρομικού κέντρου ή εάν οι διακυμάνσεις και το ποσοστό της σχετικής υγρασίας προσφέρονται για ανάπτυξη τουρισμού, υγείας και αναψυχής γενικότερα.

2.3 Υδρολογία - Ποιότητα υδάτων

Η φύση του υδρολογικού δικτύου, των λεκανών απορροής και η ποιότητα των υδάτων των ρεμάτων και των πηγών, οδηγούν σε συμπεράσματα για την ορθολογική διαχείρισή τους, ώστε να αποφευχθούν τυχόν πλημμύρες, διαβρώσεις ή ακόμη και ρυπάνσεις των επιφανειακών και υπογείων υδάτων.

2.4 Τοπίο

Εντοπίζονται τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της περιοχής και οι ιδιαίτερου φυσικού κάλους περιοχές που πρέπει να αναδειχθούν ή να προστατευθούν, ανάλογα με το σκοπό της διαχειριστικής μελέτης.

2.5 Βλάστηση - Χλωρίδα

Από την ανάλυση της βλάστησης και της χλωρίδας, προκύπτουν ποιες φυτοκοινωνίες είναι μοναδικές, ποια είδη της χλωρίδας είναι ενδημικά, απειλούμενα ή κινδυνεύοντα και εντοπίζονται οι βιότοποί τους.

2.6 Πανίδα

Τα ίδια ισχύουν και για τα είδη της πανίδας που διαβιούν εκεί.

3. ΑΝΘΡΩΠΟΓΕΝΕΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

3.1 Οικισμοί

Εξετάζονται τα χαρακτηριστικά ανάπτυξης των οικισμών και κατηγοριοποιούνται σε παραδοσιακούς και σύγχρονους. Για τους μεν παραδοσιακούς οικισμούς εντοπίζονται τα αρχιτεκτονικά τους στοιχεία, το τοπικό χρώμα και τα δομικά στοιχεία, ενώ για τους σύγχρονους εντοπίζονται τα τυχόν προβλήματα από την άναρχη δόμηση και τις αλλοιώσεις που προξενούν στο περιβάλλον. Επίσης εξετάζονται τρόποι κοινής αντιμετώπισης της διάθεσης των απορριμμάτων, υδροδότησης, ή άλλων έργων κοινής ωφέλειας (άρδευση, αποθήκευση προϊόντων κλπ).

3.2 Πληθυσμός

Εξετάζονται τα προβλήματα που προκύπτουν από την αποδυνάμωση ή την ενίσχυση του πληθυσμού κατά οικισμό και αναπτύσσεται κατάλληλη δεοντολογική πολιτική για την αντιμετώπισή τους.

3.3 Γεωργία

Ανάλογα με το σκοπό της μελέτης, εξετάζονται τρόποι διατήρησης των παραδοσιακών καλλιεργειών και της ενίσχυσής τους, εντοπίζονται προβλήματα των εντατικών καλλιεργειών, όπως άρδευσης, λίπανσης, ρύπανσης κλπ, ή προσανατολισμού των καλλιεργειών με νέα, περισσότερο προσοδοφόρα είδη. Επίσης εξετάζονται τρόποι εναρμόνισης των καλλιεργειών σύμφωνα με τις διεθνείς υποχρεώσεις και βελτίωσης των γενικότερων συνθηκών διαβίωσης του αγροτικού πληθυσμού.

3.4 Κτηνοτροφία

Εντοπίζονται τα προβλήματα που δημιουργεί η νομαδική κυρίως κτηνοτροφία στο περιβάλλον και συζητούνται τρόποι περιορισμού των επιπτώσεων με την τυχόν μείωση του αριθμού των ζώων, τη βελτίωση των βοσκοτόπων, και την οργάνωση στο χώρο και στο χρόνο της βοσκής.

3.5 Δασοπονία

Εξετάζονται κατ' αρχή τα προβλήματα της εκμετάλλευσης των οικονομικών δασών και στη συνέχεια τρόποι βελτίωσης των υποβαθμισμένων δασών καθώς και τα προβλήματα προστασίας των δασών από φυσικά και ανθρωπογενή αίτια (ασθένειες, πυρκαγιές κλπ). Εξετάζονται επίσης τρόποι συνδυασμού του οικονομικού και κοινωνικού ρόλου του δάσους. Εξάλλου εξετάζονται τα προβλήματα θήρας και συζητείται το καθεστώς άσκησης στο χώρο και στο χρόνο.

3.6 Μεταλλευτική - Λατομική δραστηριότητα

Εξετάζονται τα προβλήματα που δημιουργούν οι μεταλλευτικές και λατομικές δραστηριότητες και εφόσον κρίνονται ως οικονομικά και εθνικά συμφέρουσες, εξετάζονται τρόποι που έχουν τις λιγότερες δυνατές επιπτώσεις στο περιβάλλον. Εδώ έρχονται συνειπικουρες οι επιστήμες που ασχολούνται με θέματα αποκατάστασης και εφαρμογής ηπιότερων τρόπων εκμετάλλευσης.

3.7 Βιομηχανία

Συζητούνται θέματα που αφορούν την χωροθέτηση των βιομηχανικών δραστηριοτήτων (βιομηχα-

νικά πάρκα, περιοχές) και της καταλληλότητας αυτών των χώρων με τις λιγότερες δυνατές επιπτώσεις στο εγγύς ή ευρύτερο περιβάλλον, με περιορισμό των αποβλήτων, ανακύκλωσης υλικών, βιολογικού καθαρισμού κλπ.

3.8 Συγκοινωνίες

Εδώ αντιμετωπίζονται θέματα βελτίωσης των οδών και των μέσων συγκοινωνίας, πάντα σε συνδυασμό με την αποτελεσματικότερη προστασία του περιβάλλοντος προδιαγράφοντας έργα που εξυπηρετούν τους στόχους της μελέτης. Εάν για παράδειγμα θίγονται οι βιότοποι ενός σπάνιου θηλαστικού, προτείνονται τρόποι βελτίωσης της χάραξης κάποιας οδού ή με παράκαμψη, ή με αύξηση του μήκους υπογείων διαδρομών κλπ. Εφόσον εξάλλου ο σκοπός της διαχείρισης αφορά την προστασία κάποιας φυσικής περιοχής, εξετάζονται και προβλήματα που δημιουργεί το υπάρχον δίκτυο δασικών δρόμων, που πρέπει ίσως να περιορισθεί στο ελάχιστο απαραίτητο.

3.9 Εκπαίδευση - Πολιτιστικά - Αθλητικά

Συνήθως εδώ συζητούνται θέματα που αφορούν τη βελτίωση των συνθηκών εκπαίδευσης, ή την ίδρυση ειδικών σχολών για επαγγελματική κατάρτιση του τοπικού πληθυσμού σε θέματα που σχετίζονται με τις τοπικές δραστηριότητες, όπως σχολές τουριστικών επαγγελμάτων, επεξεργασίας αγροτικών και κτηνοτροφικών προϊόντων, τεχνολογίας ξύλου κλπ. Αντίστοιχα συζητούνται θέματα ανάδειξης τοπικών εορτών, πανηγυριών ή τρόποι ενθάρρυνσης αθλητι-

κών οργανώσεων, ορειβασίας κλπ, με βελτίωση της υποδομής σε αθλητικές εγκαταστάσεις, ορειβατικά καταφύγια κλπ, που θα εξυπηρετούν τον τοπικό πληθυσμό και τους επισκέπτες.

3.10 Δημόσια Υγεία

Αντίστοιχα θέματα συζητούνται εδώ για τη βελτίωση των συνθηκών δημόσιας υγείας, με τη δημιουργία κέντρων υγείας, γρήγορης μεταφοράς ασθενών σε μεγαλύτερες μονάδες κλπ.

3.11 Τουρισμός

Βασικό θέμα για τη στήριξη του τοπικού πληθυσμού είναι ο τουρισμός και η ανάπτυξη συναφών επαγγελμάτων. Συνήθως εδώ συζητούνται θέματα που αφορούν την ανάδειξη των κλασικών ή των βυζαντινών αρχαιοτήτων, περιοχές ιδιαίτερου φυσικού κάλους, μνημεία της φύσης και του ανθρώπινου πολιτισμού, με στόχο την αύξηση του τουριστικού ενδιαφέροντος.

Στο τέλος ακολουθεί μια γενική συζήτηση επί των σημαντικότερων ζητημάτων που προέκυψαν και εκφράζονται οι σημαντικότερες διαπιστώσεις, πάνω στις οποίες θα εστιασθούν όλες οι προτάσεις δράσεων, για την υλοποίηση του σκοπού της διαχειριστικής μελέτης.

IV. ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Η διαμόρφωση των τελικών προτάσεων προκύπτει από τις επισημάνσεις και τα συμπεράσματα του προηγούμενου κεφαλαίου. Θα πρέπει οι τελικές προ-

τάσεις να είναι σαφείς, συγκεκριμένες και αιτιολογημένες καθώς επίσης να αποβλέπουν στην υλοποίηση των στόχων της μελέτης. Συνήθως ιεραρχούνται και εστιάζονται σε κάθε ένα ζωτικό υποκεφάλαιο της μελέτης. Πολλές από τις προτάσεις πιθανόν να αφορούν στην ανάγκη εκπόνησης νέων ειδικών μελετών σχετικά με θέματα που κρίθηκαν ελλιπή από τα βιβλιογραφικά δεδομένα, ή θα πρέπει να γίνουν περαιτέρω έρευνες. Τέτοιες ειδικές μελέτες θα μπορούσαν για παράδειγμα να αφορούν την παρακολούθηση των πληθυσμών της τοπικής πανίδας ή την κατάσταση των λεκανών απορροής από άποψη διαβρωσιμότητας κλπ.

V. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ - ΚΟΣΤΟΣ

Η υλοποίηση των παραπάνω προτάσεων και μέτρων, για την εξυπηρέτηση των στόχων της διαχείρισης, απαιτεί πάντα δαπάνη χρημάτων, η οποία πρέπει να προϋπολογισθεί. Πολλές φορές, πάλι, πιθανόν να απαιτείται ειδική μελέτη για το εάν είναι συμφέρουσα οικονομικά η εν λόγω επένδυση. Το συνολικό βέβαια κόστος από τη συνάθροιση των επιμέρους επενδύσεων, πιθανόν να οδηγεί στην υλοποίηση ή την απόρριψη του συνόλου ή τμήματος της μελέτης.

VI. ΧΡΟΝΟΔΙΑΓΡΑΜΜΑ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ

Το χρονοδιάγραμμα εφαρμογής είναι στην ουσία ένας πίνακας στον οποίο ιεραρχούνται οι προτάσεις σε πρωτεύουσες που πρέπει να προηγηθούν και δευτερεύουσες που πρέπει να ακολουθήσουν σε εύλογα χρονικά διαστήματα. Στην ουσία είναι ένας

«μπούσουλας» που πρέπει να ακολουθήσει εκείνος που θα αναλάβει την υλοποίηση του σχεδίου.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Στο τέλος κάθε μελέτης επισυνάπτεται το σύνολο της σχετικής βιβλιογραφίας που μελετήθηκε για την εκπόνησή της. Έχει ιδιαίτερη σημασία για οποιονδήποτε θα ήθελε να ανατρέξει, να συμβουλευθεί ή να ελέγξει τυχόν αναφορές σε αντίστοιχα θέματα και να διευκολυνθεί έτσι η περαιτέρω έρευνα.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Τέλος σε κάθε μελέτη ακολουθεί συνήθως χωρίς να είναι απαραίτητο ένα παράρτημα, το οποίο περιέχει χάρτες, πίνακες ή στοιχεία που για λόγους διευκόλυνσης του αναγνώστη παραλείπονται από το κείμενο, αλλά υπάρχουν σαφείς παραπομπές σ' αυτά.

Οι χάρτες που συνοδεύουν πάντα μια μελέτη διαχείρισης είναι θεματικοί και στηρίζονται σε ένα ενιαίο υπόβαθρο με τα βασικά γεωγραφικά στοιχεία και αναφέρονται κυρίως σε χρήσεις γης, σε όρια ιδιοκτησιών, στη βλάστηση, στο υδρολογικό δίκτυο, στο γεωλογικό και εδαφικό υπόβαθρο, στα ενδιαίτηματα της πανίδας κλπ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Βαβίζος Γ., 1995. Οδηγός Εκπόνησης και Ελέγχου Μελετών Προέγκρισης Χωροθέτησης. (ΚΥΑ. 69269/5387/90). Εκδόσεις ΕΛΚΕΠΑ. Αθήνα.
- Bagnouls, F. & Gaussen H. 1957. Les climats biologiques et leur classification. Ann. Geogr. n° 355, LXVIe anne, 193-220.
- Barbero M. & Quezel P. (1976) - Les groupements forestiers de Grece centro-meridionale. Ecologia Mediterranea 2: 1-86, Marseille.
- Daget, P. 1977. Le bioclimat Mediterraneeen: Analyse des formes climatiques par le systeme d' Emberger. Vegetatio Vol. 34, 2: 87-103.
- Debazac E. F., Μαυρομμάτης Γ., 1971. Αι μεγάλοι οικολογικοί διαιρέσεις της δασικής βλάστησεως εις την ηπειρωτικήν Ελλάδα. Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας, Γενική Δ/ση Δασών, Ινστιτούτο Δασικών Ερευνών. Νο 48. Αθήνα
- Dimopoulos P. et all. 1995. Inventory of phytosociological data on the vegetation of Greece. The Goulandris Natural History Museum-Greek Biotope/Wetland Centre, Thessaloniki.

- Emberger, L. 1955. Une classification biogéographique des climats. Rev.Trav. Fac. Sci. Montpellier 7 : 3-43.
- ΕΟΕ (1994). Σημαντικές περιοχές για τα πουλιά της Ελλάδας. Ειδική έκδοση της Ελληνικής Ορνιθολογικής Εταιρείας.
- Horvat J, Glavac V. & Ellenberg H. (1974) - Vegetation Suedesteuropas. Fisher Verlag, 1-768.
- Καρράς Γ., 1973. Κλιματική ταξινόμηση της Ελλάδας κατά Thornthwaite. Πανεπιστήμιο Αθηνών.
- Καρέτσος Γ. κ.α, 1996. Σχέδιο Διαχείρισης Εθνικού Δρυμού Οίτης. ΕΘΙΑΓΕ. Αθήνα.
- Κατσικάτσος Γ., 1992. Γεωλογία της Ελλάδας. Αθήνα.
- Mariolopoulos, E. & Livathinos, A. 1935. Atlas climatique de la Grece. Athenes.
- Μαυρομμάτης, Γ. 1980. Το βιοκλίμα της Ελλάδος, σχέσεις κλίματος και φυσικής βλάστησης, βιοκλιματικοί χάρτες. Δασική Έρευνα, Τόμος 1, Παράρτημα.
- Μπρόφας Γ. κ.α. 1996. Σχέδιο Διαχείρισης Εθνικού Δρυμού Παρνασσού. ΕΘΙΑΓΕ. Αθήνα.
- Νάκος, Γ. 1977. Συμβολή εις την μελέτη των δασικών εδαφών της Ελλάδος:Φυσικαί, χημι-

καί και βιολογικά ιδιότητες. Υπουργείο Γεωργίας, Γενική Δ/νση Δασών & Δασικού Περιβάλλοντος.

- Ντάφης Σ., 1976. Ταξινόμηση της δασικής βλαστήσεως της Ελλάδος. Υπουργείο Γεωργίας. Αυτοτελείς Εκδόσεις. Αθήνα.
- Ντάφης, Σ. 1986. Δασική Οικολογία. Εκδόσεις Γιαχούδη-Γιαπούλη. Θεσσαλονίκη.
- Ozenda P., 1974. Sur la definition d'un etage de végétation supramediterraneen en Grèce. Veroeff - Geobot. Inst. Zuerich. Rubel, 84-98.
- Παπαμίχος, Ν. 1985. Δασικά Εδάφη. Σχηματισμός, Ιδιότητες, Συμπεριφορά. Πανεπιστήμιο Θεσ/νίκης.
- Quezel P. (1964) - Végétation des hautes montagnes de la Grèce meridionale. Vegetatio 12 (5-6): 289-386.
- Quezel P. & BARBERO M. (1985) - Carte de la végétation potentielle de la region Méditerranéenne. Editions du C.N.R.S., 62p.
- Tucker, G.M. & M.F. Heath (1994). Birds in Europe: Their conservation status. Cambridge, U.K., BirdLife Conservation Series.
- UNESCO-FAO, (1963). Carte bioclimatique de la zone Méditerranéenne. Notice explicative. O.N.U. Paris.

ΝΟΜΟΙ – ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ – ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΙ

- ΦΕΚ Α' 23/30.1.1981
- ΦΕΚ Α' 293/6.10.1981 ΠΔ 1180/81
- ΦΕΚ Α' 32/14.3.1983
- ΦΕΚ Α' 160/16.10.1986
- ΦΕΚ Β' 126/3.3.1988
- ΚΥΑ 69.269/5.387/90
- ΦΕΚ Β' 678/25.10.1990
- ΦΕΚ Α' 9/5.2.1993 ΠΔ 28/93
- Απόφαση του Συμβουλίου της Επικρατείας υπ' αριθμόν 1520/93
- Εγκύκλιος Γενικού Γραμματέα Υ.ΠΕ.ΧΩ.Δ.Ε. 17/94/Α.Π. 59862/1687/21.4.1994
- Κανονισμός Ε.Ε. L.206/22.7.1992
- Κανονισμός Ε.Ε. L.215/30.7.1992
- Οδηγία 92/43 ΕΟΚ. Ε.Ε.Ε.Κ. L206/22.7.1992

Για την πραγματοποίηση της έκδοσης συνεργάστηκαν το Τμήμα Οικολογίας της Διεύθυνσης Αναπτυξιακών Πρωτοβουλιών – Απασχόλησης της Γενικής Γραμματείας Νέας Γενιάς και η Ομάδα Περιβάλλοντος του Ινστιτούτου Αστικής και Αγροτικής Κοινωνιολογίας του Εθνικού Κέντρου Κοινωνικών Ερευνών, στο πλαίσιο της εκδοτικής συνεργασίας των δύο Φορέων.

ISBN 960-7093-76-3
ISSN 1109-4044